

TURINYS

4

IŠ ARTI

Nuo šovinio iki sandėlio:
logistų iššūkiai taikos
ir karo metu

16

AKTUALIJOS

Naktiniai skrydžiai

19

Lietuviškieji *Black Hawk*
jau ore

20

NATO reikia naujos
branduolinės strategijos

22

FOTOREPORTAŽAS

Įvairiapusės tarptautinės
pratybos

28

KARIO AKIRATYJE

Suomija: totalinė gynyba

40

VALIA PRIEŠINTIS

„Buržuazinių nacionalistų
likučiai“ dar taip greit
nepasibaigs

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Išgalvotas ideologinis
pagrindas

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

moskovijos diktatorius bei jo pakalikai jau ėmė kalbėti to krašto „poetų“ eilėmis, kurių turinys gana tiesmukas ir nedviprasmiškas. Negana to, vienas iš tos gaujos, viešai tituluojamas „rusijos užsienio reikalų ministru“, ne per seniausią įsijautė ir į rašytojo vaidmenį, tapęs neaiškių veikėjų bei iš mūsų šalies pabėgusio kremliaus kolaboranto sukurtos „Lietuvos istorijos“ bendraautoriumi.

Jei kalbėtume psichiatrijos ligoninės šiokiadienių kontekste, Putino pašnekesiai su Puškinu ar oratorinis Lavrovo „menas“ atrodytų natūraliai ir netgi linksmi sveiko proto žmogaus požiūriu. Tačiau moskovija per visą savo egzistenciją niekuomet nekrepė dėmesio į duris be rankenų. Ji visuomet stengdavosi jas išspirti bei marodieriauti kaimynų kiemuose. Ir tai, kas vyksta šiandien visai netoli nuo Lietuvos, bei ta „eiliuotoji retorika“, skiriama Baltijos šalims, yra logiška. Jei, žinoma, suprantame tuos nežmogiškumo algoritmus ir dedame visas įmanomas pastangas, kad ir mūsų Vakarų sąjungininkai juos perprastų.

Vis dėlto, nuošalyje palikus iš Rytų skindančius eiliuotus kliedesius, verta jau 107-ąją kartą atsiminti, kokia svarbi data Lietuvos kariuomenei yra lapkričio 23-ioji. Ir ji nėra vien tik iškilminga rikiuotė Katedros aikštėje Vilniuje bei gražus Lietuvos ir jos šalių sąjungininkių karių paradas. Tai viena kertinių datų, žyminčių mūsų valstybingumą bei jo išraišką per valią priešintis ir gintis nuo bet kokio užpuoliko, kad ir trimis frontais vienu metu, kaip tai buvo beveik iškart po 1918-ųjų lapkričio 23-iosios.

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. +370 5 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. +370 5 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. +370 5 210 3895,
Žydrė Švobienė, tel. +370 5 278 5285,
Augustė Janutaitė, tel. +370 5 264 8573,
Darius Sutkus, tel. +370 5 210 3896,
Lukas Yla, tel. +370 7 068 0270
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. +370 5 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė,
tel. +370 5 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. +370 5 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: +370 5 210 3895,
+370 5 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

srž. spec. Karolio Kavolėlio nuotr.

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai negrąžinami ir nerenzuojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.); 300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-643

Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotr.

Prisidėk prie
bendrų tikslų!

**BROLIAI
AITVARAI**

€ Skirk 1,2%   Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

NUO ŠOVINIO IKI S LOGISTŲ IŠŠ TAIKOS IR K

Kai jie kasdien ramiai dirba savo darbą, yra beveik nepastebimi, tačiau vos tik sustotų, iškart užstrigtų visas Lietuvos kariuomenės mechanizmas. Degalų, maisto, amunicijos, aprangos, daugybės kitų daiktų, remonto, taip pat paslaugų, reikalingų absoliučiai kiekvieno kario tarnybai, tiekimu nenutrūkstamai rūpinasi Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos (LV) padaliniai. Apie diegiamas inovacijas, logistikos košmarus ir Ukrainos karo pamokas plačiau papasakojo LV vadas plk. Andrius Jagminas.

ANDĒLIO:

SŪKIAI

ARO METU

ILONA SKUJAITĒ

„5R“ logistika

Norint suvokti, kokio masto yra Lietuvos kariuomenės aprūpinimo mechanizmas, užtenka paprasto pavyzdžio, kad kasdien ginkluotosioms pajėgoms pamaitinti reikia tonų maisto jį paskirstant per dešimtis įvairių vietų visoje Lietuvoje, atidžiai planuojant iš anksto, kad procesas vyktų be trikdžių. Ir tai – tik maža dalis iš vienos veiklos srities, o jų – daugybė. LV vadas savo padalinių darbo pobūdį apibūdina

formule „5R“ – reikiamas dalykas reikiamu laiku atsiduria reikiamoje vietoje reikiamomis sąlygomis ir pagal reikiamus lūkesčius.

Siekiant tinkamai organizuoti Lietuvos kariuomenės aprūpinimą logistikos sistema yra sudaryta iš dviejų dalių – bendrosios paramos ir tiesioginės paramos vienetų. „LV yra atsakinga už bendrąją logistiką, ją labai supaprastintai būtų galima palyginti su didmenininkais – mūsų žmonės didelėmis mašinomis išvežioja didelius kiekius prekių į karinius dali-

nius. Tiesioginė logistika – tai jau prie karinių vienetų įsteigti padaliniai, besirūpinantys, kad konkrečiai mūsų pristatyta prekė, pvz.: batai, šoviniai, degalai ar maisto produktai, laiku pasiektų kiekvieną karį. Tarkim, bendrosios logistikos žmonės pristato į dalinį po toną ryžių ir mėsos, o tiesioginės logistikos srities darbuotojai, šiuo atveju virėjos, iš jų pagamina plovą ir patiekia kariams“, – plk. A. Jagminas pasakojo, kaip vyktų logistikos procesai karo ir taikos metu.

Laikmečio aktualijos lėmė, kad

Pasak plk. Andriaus Jagmino, augant kariuomenei, turi didėti ir logistikos pajėgos.

Padalinių plėtra

LV vadas pabrėžia, kad besiplečiant Lietuvos kariuomenei būtina jau dabar didinti logistų skaičių, siekiant užtikrinti tinkamą visų – esamų ir būsimų – dalinių aprūpinimą. Pasak jo, nemažai iššūkių kelia naujai kuriami struktūriniai vienetai, pvz., karo komendantūros, kol kas neturinčios jokių savo logistikos padalinių. „Vis dėlto kažkas privalės aprūpinti jas reikalingais daiktais ir teikti joms paslaugas, prižiūrėti ginklus, techniką, o prireikus, atlikti remontą, – teigia plk. A. Jagminas. – Be to, karo atveju numatyta, kad Vidaus reikalų ministerijos vienetai taptų pavaldūs Lietuvos kariuomenės Karo policijai, o ji taip pat neturi savo logistinio aprūpinimo. Taigi, kalbant apie plėtrą, šie dalykai privalo būti suplanuoti iš anksto, neapsiribojant tik Lietuvos kariuomenės daliniais – turi būti įtrauktos ir kitos valstybinės paramos struktūros, kurios krizės atveju būtų integruojamos į gynybos sistemą.“

Kokios galėtų būti kariuomenės

šiuo metu visa Lietuvos kariuomenė išgyvena intensyvią plėtrą. Jau dabar vyksta 1-osios divizijos kūrimo darbai, be to, į Lietuvą atvyksta vis daugiau sąjungininkų, o jų skaičius krizės ar

karo atveju mūsų šalyje gerokai padidėtų. Taigi norint tinkamai aprūpinti šį augantį organizmą, atitinkamai turi didėti ir Lietuvos kariuomenės logistiniai pajėgumai.

Įguly aptarnavimo tarnyba kariams pamaitinti kasdien pagamina tonas maisto.

Divizijos generolo Jono Sutkaus depų tarnybos remonto dirbtuvės.

logistinių pajėgumų vystymo kryptys ir modeliai, – diskusijų klausimas. Pasak LV vado, jei būtų kuriami stiprūs tiesioginės logistikos pajėgumai ir tada kariniai vienetai galėtų apsirūpinti patys, dabartinių bendrosios logistikos pajėgumų lyg ir pakaktų. Tačiau jei tiesioginė logistika liktų silpna, tai tektų smarkiai stiprinti ir didinti LV teikiamų paslaugų spektrą. „Vis dėlto manyčiau, kad reikėtų į bendrąją ir tiesioginę logistiką žiūrėti kaip į visumą, užtikrinančią sklandų visos sistemos darbą“, – teigė plk. A. Jagminas.

Šiuo metu kuriamos Lietuvos kariuomenės 1-osios divizijos struktūroje numatyta įsteigti vieną logistikos batalioną, tačiau pagal doktriną tokio dydžio vienetai tinkamai aprūpinti turėtų būti numatyta logistikos brigada. „Žinoma, aprūpinimo variantų gali būti pačių įvairiausių, bet jeigu pripažįstame, kad reikia daugiau logistinių pajėgumų, kyla klausimas, kas turėtų juos sukurti. Manau, kad efektyvus sprendimas būtų rezervinių logistikos batalionų rengimas – prireikus jie būtų mobilizuojami ir aprūpinami rekvizuotomis priemonėmis. Toks sprendimas reikalautų mažiau tiesioginių kaštų nei naujų nuolatinių vienetų kūrimas“, – įsitikinęs plk. A. Jagminas.

LV vadas pabrėžė, kad šiuo metu svarbiausia sistemai įvertinti visų struktūrizuotų pajėgų ir mobilizacinių vienetų paramos poreikius atsižvelgiant į dabartinę Lietuvos kariuomenės plėtros struktūrą. Pasak jo,

išsiaiškinus tikslus paramos poreikius ir pradėjus dirbti jau dabar, apčiuopiamas rezultatas galėtų būti pasiektas jau po kelerių metų.

Pagrindas – žmonės

Kaip ir kiekvienoje srityje, taip ir logistikoje, norint, kad mechanizmas veiktų sklandžiai, reikia turėti pakankamą skaičių tinkamai parengtų darbuotojų. LV vadas personalo ruošimą įvardija kaip kertinį aspektą ir atkreipia dėmesį į tai, kad aprūpinimo pajėgose tarnauja itin plataus spektro specialistai – nuo vairuotojų, juos galima paruošti vos per kelias dienas, iki aukščiausios klasės inžinierių, savo

profesijos subtilybių besimokančių metų metus.

„Pavyzdžiui, vairuotojų prireikus galime pasiruošti greitai – pakaktų kelių dienų apmokymų ir jie galėtų sėsti už vairo. O jeigu neturėtume pakankamai tokių specialistų kilus krizei ar karui, pasitelkę rezervą šią spragą greitai užpildytume, nes vairuotojai iš civilinio gyvenimo greitai pritaipytų kariuomenėje, – neabejoja plk. A. Jagminas. – Vis dėlto logistikos pajėgose tarnauja ir labai daug aukštos bei vidutinės kvalifikacijos specialistų, pvz., elektroninių įtaisų remontininkai, ryšininkai, šarvuočio bokštelio valdymo sistemų inžinieriai ir daugybė kitų. Norint įgyti reikiamas kompetencijas, jiems reikia ne vieno metų mokslo ir darbo

Judėjimo kontrolės tarnyba kontroliuoja visą užsienio šalių karių ir karinių krovinių judėjimą Lietuvoje.

praktikos, o tokių specialistų greitai nepakeisi. Be to, norint išlaikyti aukštos kvalifikacijos specialistus kariuomenėje, nuolat tenka konkuruoti su civilinėmis įstaigomis, dažnai pasiūlančiomis didesnę atlyginimą ir lanksčias darbo sąlygas.“

LV vado teigimu, žmonės – pagrindinis dalykas, į kurį remiasi visos struktūros, todėl aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų reikia paruošti dar taikos metu, nes kilus karui kariuomenė gerokai išaugtų ir nebūtų kam užkaišioti atsivėrusių personalo spragų. „Dažnai tenka girdėti, kad pasitelkus rezervą viskas išsispręs, bet naivu tikėtis, kad toks pats skaičius logistų aprūpins patrigubėjusį kovinių vienetų kiekį. Per poros savaitių mokymus rezervistus galima išmokyti žygiuoti, šaudyti, išsikasti apkasą, bet aukštos kvalifikacijos specialistais jie tikrai netaps taip greitai. Jau dabar privalome ruošti mums reikalingą personalą ir turėti jį savo gretose, mokėti konkurencingą darbo užmokestį, kad išlaikytume ir užsiaugintume tinkamą rezervą. Tik taip karo atveju turė-

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalionas atsakingas už lauko stovyklų įrengimą.

sime pakankamą skaičių logistikos specialistų, beje, tas pats principas galioja ir visoms kitoms sudėtingoms karinėms specialybėms“, – pažymėjo plk. A. Jagminas.

Pagrindinės karo Ukrainoje pamokos logistams – decentralizacija ir apsauga nuo dronų.

Siekdama stiprinti logistikos srities specialistų rengimą, LV ketina perimti Logistikos mokymo centrą iš Generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos. „Didžioji dalis kursų, jų turinys ir metodologija jau dabar yra parengti LV iniciatyva – šioje srityje esame kelrodžiai ir formuojame mokymo standartus. Jeigu mums pavyks per artimiausius metus sutvarkyti visas perėmimo procedūras, turėsime vieną centrinę kompetencijos centrą, gebantį rengti instruktorius. Manau, kad mokymo centras kartu su bendrosios logistikos ir tiesioginės logistikos vienetais bus pajėgūs atlikti visas užduotis, kad logistikos pajėgos veiktų tinkamai“, – teigė plk. A. Jagminas.

Pasak jo, artimiausiu metu planuojama vystyti net tik nacionalinėms reikmėms skirtus logistinius vienetus, bet ir priimančiosios šalies paramos pajėgumus.

Karo Ukrainoje pamokos

Daug ko mus jau išmokė šiuo metu vykstantis karas Ukrainoje. Pirmasis logistikos srityje svarbiausias aspektas veikiausiai yra decentralizacija. „Karo pradžioje Ukrainoje buvo subombarduoti didieji sandė-

LOGISTIKA KRIZĖS IR KARO METU

liai su visomis atsargomis, išdėstyti milžiniškoje šalies teritorijoje. Tai reiškia, kad nereikia laukti paskutinės dienos, o atsargas decentralizuoti iš anksto, dar prieš konfliktui prasidedant, – aiškina plk. A. Jagminas. – Atsargos turi būti telkiamos ne kokuose nors itin dideliuose sandėliuose, bet mažesniais kiekiais. Be to, dažnai reikia keisti atsargų saugojimo vietą, užtikrinti tinkamą maskuotę ir nuolat klaidinti priešą – tik tuomet logistika gali „išgyventi“ kare. Vis dėlto reikia turėti omenyje, kad kalbame apie labai didelius degalų, amunicijos ir kitų atsargų kiekius, todėl jų saugojimo sistema turi būti gerai apgalvota ir suplanuota iš anksto, nes per vieną dieną jos decentralizuoti nepavyks. Tokio pobūdžio sprendimai turi būti priimami visos valstybės mastu, įtraukiant turimus rezervus, nes vien kariuomenės pajėgumų ir pastangų šiuo atveju nepakaks.“

Dar viena labai svarbi išmokta pamoka – technikos ir įrangos remontas. Ukrainiečiai tai vadina „zoologijos sodu“. „Tai – buvusio Ukrainos kariuomenės vado generolo Valerijaus Zalužno posakis, apibūdinantis karo pradžioje Vakarų valstybių atsiųstą daugybės skirtingų rūšių techniką ir ginkluotę. Kiekvienos rūšies mašinos ar ginkluotei reikėjo skirtingų detalių, programinės įrangos ir kitų dalykų, o jas remontuojant reikėjo atsižvelgti į kiekvienos iš jų specifiką, turėti tam tinkamų darbo priemonių. Tai buvo didžiausias logistikos košmaras, – prisimena plk. A. Jagminas. – O mums tai yra pamoka – jeigu galime, privalome centralizuoti ir iš esmės suvienodinti visą ginkluotę, transporto ir kitas priemones. Tai leistų supaprastinti remontą, priežiūrą, atsarginių dalių pirkimą bei sandėliavimą ir t. t. Be to, visa tai karo metu reikia daryti decentralizuotai ir slaptai, kad remonto depai nebūtų sunaikinti. Taigi, nors šis klausimas glaudžiai susijęs su logistika, tačiau tokio pobūdžio sprendimus turi priimti aukščiausia politinė ir karinė vadovybė.“

Karas Ukrainoje rodo, kad agresorės dronai ir raketos kasdien terorizuoja visą šalį, civilius ir karius, apsunkindami ir logistinių padalinių bei jiems

Rugpjūčio 26–28 d. Vilniuje vyko tarptautinė logistų konferencija „Logistika krizės ir karo metu“. Renginyje dalyvavo mūsų šalies kariuomenės dalinių logistikos karininkai ir kariai bei kariai iš Estijos, NATO pajėgų integravimo vieneto ir Ukrainos. Lietuvos kariuomenės LV surengtoje konferencijoje buvo aptarti karo logistikos iššūkiai, naujovės ir bendradarbiavimo galimybės.

„Ši konferencija skirta svarbioms karo Ukrainoje pamokoms aptarti, siekiant stiprinti mūsų kariuomenių logistikos gebėjimus ir pasiręgti iššūkiams“, – sakė Lietuvos kariuomenės LV vadas plk. A. Jagminas.

Lietuvos kariuomenės atstovai pristatė LV bei Sausumos pajėgų logistikos struktūras ir atsakomybes, aptarė Lietuvos saugumo aplinką, priimančiosios šalies paramos sistemą bei pasaulinius gynybos mechanizmus.

Ukrainos karininkai dalijosi karinės logistikos patirtimi, aptarė ryšių bei vadovavimo valdymo ir jų taikymo principus logistikoje, kare išmoktas pamokas bei logistikos iššūkius.

Moderniausiose Baltijos šalyse Divizijos generolo Jono Sutkaus depų tarnybos remonto dirbtuvėse buvo pristatyta karinės technikos priežiūros įranga bei remonto pajėgumai. Be to, buvo apžiūrėti Gaižiūnų poligono V klasės sandėliai.

Konferencijoje daug dėmesio buvo skirta naujoms technologijoms – robotikai ir dirbtiniam intelektui logistikoje, taip pat karinės įrangos bei ginklų remonto organizavimui.

Didelis iššūkis, reikalaujantis logistikos žinių ir organizacinių gebėjimų yra susijęs su žuvusių karių palaikų laidojimu.

Ši konferencija tapo reikšmingu žingsniu stiprinant Lietuvos kariuomenės ir Ukrainos logistikos karinių pajėgų bendradarbiavimą. Dalijimasis

patirtimi ir atviri dialogai, analizuojant realią karo Ukrainoje patirtį, leidžia geriau suvokti logistikos svarbą ir ieškoti inovatyvių sprendimų, kurie užtikrintų veiksmingą paramą kariams krizės bei karo sąlygomis.

Lietuvos kariuomenės LV informacija ir nuotraukos

Lietuvos karo medikai intensyviai treniruojasi, kaip veikti krizių ar karo sąlygomis.

priskiriamų karo medikų darbą. „Tokia yra naujoji realybė, ir mes turime atsakyti į klausimą, kas gins logistus, kai jie vykdys savo užduotis. Žinoma, manevrinių vienetų veikimo teritorijoje veikia oro gynyba, bet jei mes veikime išsisklaidę, užsimaskavę ir dar klaidindami priešą, galbūt pavyktų išvengti smūgių ten, kur oro gynybos nebus. Bet visa tai turi būti vykdoma sinchronizuotai kartu su visomis ginkluotosiomis pajėgomis“, – teigia plk. A. Jagminas.

Iššūkiai karo medicinai

LV vadas pabrėžė, kad Ukrainos karas davė labai daug svarbių pamokų karo medicinos aprūpinimo srityje, akcentuodamas skaičius: „Jeigu mūšyje dalyvauja, tarkim, 10 000 karių, per pirmąsias dvi ar tris paras bus apie 1 500 sužeistųjų ir žuvusiųjų. Tai reiškia, kad reikės milžiniško kiekio medikamentų, įvairiausių tvarstčių, skysčių, kraujo ir visų kitų priemonių skubiam gydymui, jau nekalbant apie

vėlesnę rehabilitaciją. Ir visa tai turi būti nupirkta, sukaupta ir atidžiai saugoma, atsižvelgiant į priemonių galiojimo laiką. Tai reiškia, kad nuolat reikės investuoti milijonus į įsigijimą, nepanaudojus – į utilizavimą, vėl į naujų atsargų pirkimą. Reikėtų nepamiršti dar ir medikų rengimo. Taigi ir vėl tai yra ne LV, bet visos valstybės reikalai, nes kare nukentės ne tik kariai, bet ir civiliai.“

Pasak plk. A. Jagmino, viena didžiausių problemų Ukrainoje yra ta, kad medicininė evakuacija iš priešakininių linijų užtrunka labai ilgai. „Jeigu karių negalima evakuoti iš mūšio lauko, manau, kad tai yra ne karo medicinos kaltė. Veikiausiai turėtų būti stiprinami evakuaciniai pajėgumai pačiuose manevriniuose vienetuose, – sako karininkas. – Taip pat pastebima tendencija, kad kariai dažnai naudoja turniketų, kai to dar nereikia, todėl sutrinka kraujotaka ir gydytojams paskui tenka amputuoti galūnes, todėl šioje srityje irgi reikėtų gerinti būtent karių medicininį rengimą.“

Kalbant apie pačius karo medikus, Ukrainos pavyzdys rodo, kad jie dažnai yra priversti operuoti sužeistuosius tam nepritaikytomis sąlygomis. Plk. A. Jagminas sako, kad yra girdėjęs tokių pasiūlymų, jei medikai gali operuoti bet kur, pvz., pas močiutę rūsyje ant stalo, tai gal neverta iš viso investuoti į karo lauko ligonines, kontenerius ir palapines? „Vis dėlto mes

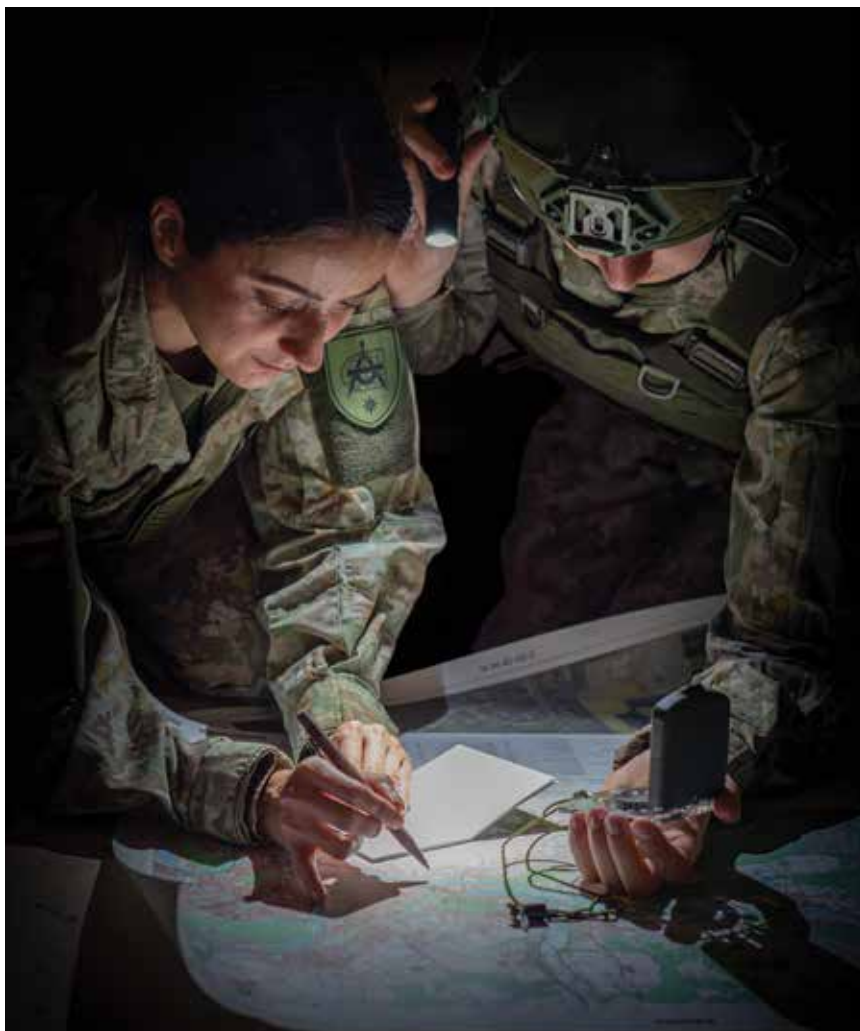
vadovaujamės doktrinomis ir esame sukūrę NATO standartus atitinkančią kelių lygių medicininės paramos sistemą, bet jei karo metu nebus galimybių operuoti ligoninėje, medikai dirbtų ir buitiniomis sąlygomis. Manau, svarbiausia, kad būtų gydytojų medikų. Beje, pas mus iš Ukrainos atvykę medikai, susipažinę, kaip veikia mūsų karo medicinos sistema, teigė, kad norėtų ir netgi planuoja dirbti pagal tokį patį modelį“, – pasakoja LV vadas.

Inovacijos logistikoje

Robotai, dronai, dirbtinis intelektas ir įvairiausios naujosios technologijos šiuo metu integruojamos visose gyvenimo srityse, ne išimtis ir logistika. „Stebime tai, kas vyksta, tačiau dronų panaudojimas logistikos srityje kol kas kelia rūpesčių dėl atstumo, kurį jie gali įveikti, ir svorio, kokį gali gabenti.

Divizijos generolo Jono Sutkaus depų tarnyba 3D spausdintuvais gali pagaminti reikiamas detales.

Karo kartografijos centras aprūpina kariuomenę ne tik popieriniais, bet ir skaitmeniais žemėlapiais, atnaujinamais realiu laiku.

Kol kas bene vienintelė sritis, kurioje jie gali būti efektyviai panaudojami, yra medicininė evakuacija – robotui gal ne taip pavojinga išvežti sužeistą iš atviros vietovės, nei jį tempti keturiems kariams. Manau, jau dabar verta įtraukti robotus į šią sritį. Žvelgiant plačiau, robotizacija kol kas gali būti tik papildantis elementas logistikoje, bet ne visavertė alternatyva. Aišku, kiekvienoje srityje verta sekti naujoves, analizuoti ir jas pamažu diegti, tačiau, kalbant apie dronus, LV dar tik svarsto, kokiose srityse juos galėtų panaudoti. Be to, kyla klausimas, ar mes patys turėtume vystyti tokio tipo priemones, ar tai turėtų būti integruotas sisteminis požiūris visos kariuomenės mastu, – komentavo plk. A. Jagminas.

Po LV skėčiu veikia labai daug skirtingo pobūdžio vienetų, kurie, atsižvelgdami į savo specifiką, aktyviai diegia įvairias naujas technologijas ir inovacijas. Pavyzdžiui, Karo kartografijos centras (KKC) rengia itin modernius skaitmeninius žemėlapius. „Jie kuriami suvedant įvairius duomenis, atsižvelgiant į žemėlapių paskirtį. Dar visai neseniai jie buvo atnaujinami rankiniu būdu, bet siekdami palengvinti darbą, KKC programuotojai sukūrė atitinkamas programas, automatiškai atnaujinančias duomenis

Depų tarnybos sandėliuose saugomi visi kiekvieno kario tarnybai reikalingi daiktai.

visuose žemėlapiuose ir serveriuose realiu laiku. Be to, karo atveju KKC skaitmeniniai žemėlapiai aprūpintų ne tik Lietuvos karius, bet NATO sąjungininkus“, – pasakoja plk. A. Jagminas. KKC dirba aukštos kvalifikacijos specialistai: geodezininkai, programuotojai, įvairių programų kūrėjai, spaustuvės darbuotojai.

Itin specializuota yra ir Judėjimo organizavimo tarnyba (JOT), kontroliuojanti užsienio šalių karių ir karinių krovinių judėjimą mūsų šalyje. Ji taip pat išrašo licencijas ir deklaracijas visoms strateginėms prekėms, įvežamoms ar išvežamoms iš Lietuvos. Šio vieneto specialistai užsiima ir visomis muitinės procedūromis, susijusiomis su atvyks-

tančia ginkluote bei kitais kariniais kroviniais. „Tai – milžiniškas darbas, kurio niekas nemato, bet užtektų šiam mechanizmui vos vieną kartą užstrigti ir aukščiausiuose štabuose kiltų didžiausia sumaištis, – teigė LV vadas. – Kalbant apie karinį mobilumą, JOT veikia puikiai ir per 24 valandas gali sutvarkyti visus dokumentus, kad sąjungininkai galėtų judėti Lietuvoje ar važiuoti tranzitu be jokių trukdžių. Toli gražu ne visos šalys gali taip greitai sutvarkyti atitinkamas procedūras, o mes tai atliekame greitai ir palyginti su mažais resursais.“

LV vadas akcentavo ir įgulų aptarnavimo tarnybos svarbą, kuri teikia įvairiapusį krašto apsaugos sistemos (KAS) aprūpinimo ir infrastruktūros valdymo paslaugas. Ji užtikrina centralizuotą degalų tiekimą KAS transportui, aprūpina maistu ir teikia maitinimo paslaugas kariniams vienetams, įskaitant sausus davinius pratyboms. Tarnybos paslaugų spektras apima administruojamos infrastruktūros priežiūrą, techninę eksploataciją, remontą ir aplinkos apsaugos bei saugos reikalavimų įgyvendinimą.

Didieji sandėliai ir remonto dirbtuvės

LV vadas sako, kad kariai dažnai painioja Divizijos generolo Jono Sutkaus depų tarnybą ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalioną. Žvelgiat konceptualiai, Depų tarnyba yra sandėlis ir remonto bazė, o batalionas teikia lauko stovyklų aprūpinimo paslaugas.

„Depų tarnyba atlieka transporto ir ginklų remontą, saugo ginklus ir visas priemones, reikalingas karių tarnybai. Be to, jie atlieka trečio lygio transporto priežiūrą, sprendžia visus nestandartinius saugojimo ir remonto klausimus, pvz., gali pagaminti reikalingas metalines ar medines konstrukcijas, – aiškina plk. A. Jagminas. – Svarbu paminėti, kad savo darbe Depų tarnyba pasitelkia daug inovacijų. Pvz., 3D spausdintuvais ir skeneriais galima vietoje išspausdinti trūkstamas mašinų detales.“

Paklaustas, ar Depų tarnyba, išduodanti aprangą, ginklus, amuniciją, batus ir visus kitus reikalingus daiktus kariams, yra daugiausiai skundų sulaukiantis vienetas, LV vadas komentavo, kad ne sandėlis kaltas dėl daiktų kokybės ar kokių nors trūkumų (ką į jį

Spalio 18–28 d. vyko Lietuvos kariuomenės suformuotos Jungtinės logistikos paramos grupės logistinių operacijų pratybos „Perkūno ratai 2025“.

įdeda, tą jis išduoda), o KAS pirkimus vykdo Gynybos resursų agentūra.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalioną plk. A. Jagminas apibūdina kaip išskirtinį, nes jis iš tiesų yra vienetis visoje kariuomenėje logistikos batalionas, teikiantis lauko stovyklų aptarnavimo paslaugas manevriniam vienetais: „Tai maitinimas, skalbykla, dušai tualetai, lovos – viskas, ką reikia atgabenti į pratybų vietą ir

lauko stovyklą. Šis batalionas taip pat aprūpina LV štabą pratybų metu. Be to, jis įspūdingas tuo, kad turi šauktnius, kurių nemaža dalis po tarnybos papildoma mūsų pajėgų padaliniais.“

Vis dėlto, kad ir koks šis batalionas nuostabus, LV vado manymu, norint atliepti augančios Lietuvos kariuomenės poreikius, reikėtų turėti bent tris tiesioginės paramos batalionus. ■

LIETUVOS KARIUOMENĖS LOGISTIKOS VALD

LIETUVOS KARIUOMENĖS DIVIZIJOS GENEROLO JONO SUTKAUS DEPŲ TARNYBA

Pagrindinės užduotys:

- Palaikyti Lietuvos kariuomenės operacines pajėgas ir karinius vienetus, vykdančius nacionalines ir tarptautines operacijas bei kasdienes užduotis.
- Remti kitų KAS institucijų ir jų padalinių veiklą, organizuojant turto tiekimą, remontą, tinkamą sistemų funkcionavimą bei turto sandėliavimą.

JUDĖJIMO ORGANIZAVIMO TARNYBA

Pagrindinės užduotys:

- Kontroliuoti užsienio šalių karių ir karinių krovinių atvykimą į Lietuvos Respubliką ir išvykimą iš jos, taip pat vykimą per Lietuvos tranzitu.
- Kontroliuoti karių, karinių vienetų vykimus arba išvykimus ir karinių krovinių vežimus užsienio valstybių teritorija ir Lietuvos teritorijoje visomis transporto rūšimis.
- Kontroliuoti kartu su suinteresuotomis valstybės institucijomis fizinių ir juridinių asmenų vykdomą strateginių prekių ir technologijų eksporto, importo, tranzito, tarpininkavimo bei jų siuntimo Europos Sąjungoje (ES) veiklą.

ĮGULŲ APTARNAVIMO TARNYBA

Pagrindinės užduotys:

- Užtikrinti administruojamos infrastruktūros racionalų panaudojimą ir išlaikymą, nustatytų paslaugų teikimą ir administravimą.
- Centralizuotai teikti degalus, tepalus ir specialiuosius energinius produktus iš stacionarių tarnybos valdomų degalinių.
- Užtikrinti KAS aprūpinimą maistu ir teikti maitinimo paslaugas.
- Užtikrinti trumpalaikio ir ilgalaikio turto valdymą administruojamoje infrastruktūroje.
- Užtikrinti priskirtų Lietuvos kariuomenės spaudinių fondų administravimą.
- Vykdyti užduotis, numatytas valstybės ginkluotos gynybos operaciniuose planuose, taip pat vykdyti ir kitas įstatymų bei kitų teisės aktų nustatytas funkcijas, susijusias su tarnybos veikla.

YBOS PADALINIAI

KARO KARTOGRAFIJOS CENTRAS

Pagrindinės užduotys:

- Aprūpinti Lietuvos kariuomenės dalinius kartografinė medžiaga – topografiniais bei specialios paskirties žemėlapiais, GIS duomenimis.
- Atlikti spaudos darbus KAS reikmėms – užtikrinti žemėlapių, žurnalų, plakatų, lankstinukų, brošiūrų, knygų, dokumentų blankų, taikinių leidybą.

DR. JONO BASANAVIČIAUS KARO MEDICINOS TARNYBA

Pagrindinės užduotys:

- Teikti antrines asmens sveikatos priežiūros paslaugas Karo medicinos centruose Kaune ir Karių reabilitacijos centre Druskininkuose, šešiuose Pirminės karių sveikatos priežiūros centruose ir jų filialuose Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Marijampolėje, Pabradėje, Panevėžyje, Radviliškyje, Rukloje, Šiauliuose, Tauragėje, Vilniuje bei Pajūrio mstl. (Šilalės r.).
- Teikti medicininę paramą Lietuvos kariuomenės vienetams.
- Užtikrinti karo medikų rengimą Karo medicinos mokymo centre.
- Teikti medicininę paramą ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų (tarptautinėse operacijose).
- Padėti valstybės ir savivaldybių institucijoms ekstremaliųjų situacijų atvejais.

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO VYTENIO BENDROSIOS PARAMOS LOGISTIKOS BATALIONAS

Pagrindinė užduotis –

- užtikrinti Lietuvos kariuomenės vienetų bendrą kovinį aprūpinimą Lietuvos teritorijoje ir už jos ribų bei plėtoti NATO ir ES aukštesniojo ešelono logistikos pajėgumą.

Lietuvos kariuomenės LV informacija

Naktiniai skrydžiai

Slapoje vietoje, viename Ukrainos kaime, naktimis ir beveik visiškoje tyloje rikiuojamos puolamosios dronų kolonos, skirtos smogti giliai rusijos viduje. Jų taikiniai – strateginiai: naftos perdirbimo gamyklos, degalų saugyklos, karinės logistikos centrai. Nuo vasaros Ukrainos ilgujų nuotolių dronų kampanija smarkiai suaktyvėjo – atakos drebina rusijos energetikos infrastruktūrą ir verčia maskvą ieškoti vis naujų išteklių, siekiant stiprinti savąsias oro gynybos pajėgas.

Ukrainiečių dronai, surenkami iš detalių, pagamintų išskaidytame dirbtuvių tinkle, šiandien skrenda toliau nei bet kada.

Kariai su neperšaukamomis liemenėmis juda greitai ir tiksliai; jų prožektorių šviesa tamsiai raudona – kad neišduotų buvimo vietas. Varikliai klepsi kaip seni motociklai, o

išmetamųjų dujų dūmai tyliai tirpsta mėnulio neapšviestoje naktyje. Po kelių minučių vienas po kito dronai pakyla nuo laikino tako ir pasuka į rytus. Būtent tokie smūgiai sukėlė benzino trūkumą rusijoje – kai kur teko įvesti degalų normavimą, o tai dar kartą išryškino augantį šalies infrastruktūros pažeidžiamumą. Ukrainos saugumo

tarnybos vadovas gen. ltn. Vasilis Maliukas neseniai pareiškė, kad šiemet jau įvykdyta per 160 sėkmingų smūgių prieš rusijos naftos gavybos ir perdirbimo objektus.

Dronai smogia perdirbimo gamykloms

Vakarų analitikai teigia, kad atakos prieš energetikos infrastruktūrą kol kas turėjo rimtą, bet ne kritinį poveikį.

Ukrainos dronai pakartotinai smogė šešiolikai pagrindinių rusijos naftos perdirbimo gamyklų, kurios kartu sudaro apie 38 proc. nominalių šalies perdirbimo pajėgumų, rašoma Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) „Carnegie Endowment“ centro apžvalgoje.

Vis dėlto tikrasis poveikis, kaip teigiama, kur kas mažesnis: dauguma gamyklų atnaujino veiklą per kelias savaites, o rusijos naftos perdirbimo apimtis iš dalies palaiko nenaudojami pajėgumai ir degalų perteklius. Tačiau šie smūgiai suteikė Kyjivui iniciatyvą svarbiu momentu – tuo metu, kai JAV ir Europa griežtina sankcijas rusijos naftos pramonei, o Ukrainos prašymas gauti amerikietiško ilgojo nuotolio raketų *Tomahawk* vis dar nėra patenkintas.

Prezidentas Volodymyras Zelenskis teigia, kad pagerėjusi Ukrainos ilgojo nuotolio smūgių galimybė daro realią žalą – priverčia kremlių importuoti degalus ir riboti eksportą. „Manome, kad jie prarado iki 20 procentų savo benzino atsargų tiesiog dėl mūsų smūgių“, – sakė jis per spaudos konferenciją Kyjive.

Vienoje iš slaptų paleidimo vietų operaciją prižiūrintis vadas – plačiapeštis vyras, žinomas šaukiniu *Fidel*, – pro naktinio matymo prietaisą stebi, kaip dronai kyla į žvaigždėtą dangų.

„Dronai evoliucionuoja, – „Associated Press“ sakė *Fidel*. – Jei anksčiau jie skrisdavo 500 kilometrų, dabar – 1 000. Trys faktoriai lemia sėkmę: dronai, žmonės ir planavimas. Norime pasiekti geriausią rezultatą. Mums tai – šventa misija.“

Ukrainos sėkmė – paprasti ginklai

Dauguma Ukrainos dronų – vietinės gamybos. *Liutyi* (liet. „Aršus“) – kasnaktinių atakų darbinis arklukas – žmogui iki juosmens siekiantis aparatas su pailgu korpusu, sraigtu gale ir išskirtina trikampė uodega.

Jis atrodo nei grėsmingai, nei moderniai. Veikia kaip „pasidaryk pats“ projektas iš ūkinių prekių parduotuvės nei, tarkim, „Lockheed Martin“ kūrinys. Tačiau lengvas surinkimas leidžia šiuos dronus laikyti paslapyje ir nuolat tobulinti siekiant praslysti per griežtai stebimą oro erdvę ties frontu.

Ukrainietiško paprastumo ir efektyvumo įsikūnijimas *Liutyi* tapo nacionalinio pasididžiavimo simboliu –

jis net buvo pavaizduotas vietiniame pašto ženkle.

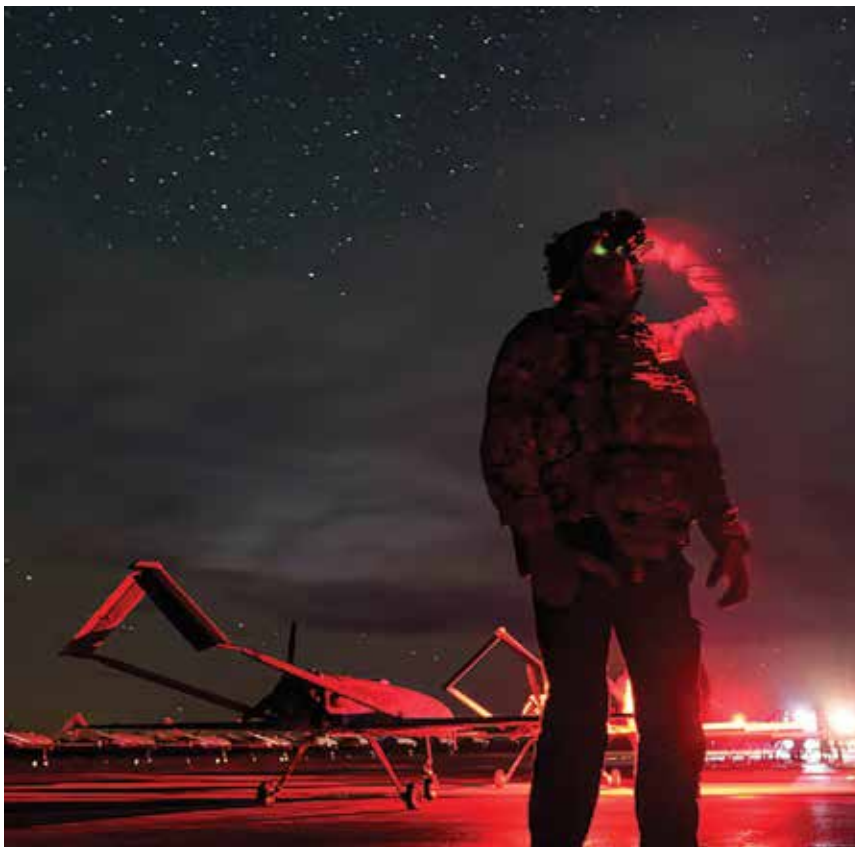
Šių dronų nuotolis – kai kurių modelių per metus padvigubėjęs – dabar leidžia reguliariai smogti taikiniams iki 1 000 kilometrų atstumu nuo sienos, ir tai žymi reikšmingą konflikto geografijos pokytį, nes anksčiau atakos daugiausia apsiribodavo vakarinių rusijos pasienio regionų naftos perdirbimo gamyklomis.

Konflikto geografijos pokytis

„Matome, kad Ukraina vis geriau sugeba perkelti karą į rusijos teritoriją, – teigia Adriano Bosoni, pasaulinės rizikos analizės centro RANE analizės direktorius. – Didžiąją karą dalį rusija veikė manydama, kad jos teritorija yra saugi, bet dabar jau taip nėra.“

Jo teigimu, strateginė logika – logistinis priešų sekinimas priverčiant rusiją nukreipti tiekimo kelius ir išsklaidyti oro gynybos pajėgas. Būtent taip Kyjivas siekia sumažinti maskvos gebėjimą vykdyti didelio masto karines operacijas. ▶▶

Ukrainos gaminami dronai leidžia atakas vykdyti nepriklausomai – nereikia Vakarų pritarimo, kuris būtinas naudojant tenyškščius ilgojo nuotolio ginklus. Tokia autonomija atsirado dar prieš griežtinant sankcijas rusijai – sąjungininkai suaktyvėjo tik po to, kai Ukraina mėnesius bombardavo rusijos naftos gamyklas.

Kiekviena misija – kompromisų ieškojimas. Mažiau nei 30 proc. dronų pasiekia taikinius, todėl kruopštus planavimas yra būtinas, sako *Fidel*. „Karo našta teko mūsų kartai. Kovojuame už savo vaikus, už jų teisę gyventi laisvoje, demokratinėje šalyje, – kalbėjo jis. – Šiuo metu įgyjame patirties, kurią vėliau naudos viso pasaulio šalys. Ir mes už tai mokame savo bei savo draugų gyvybėmis.“

◀◀ Tarptautinė energetikos agentūra, įsikūrusi Paryžiuje, skelbia, kad pasikartojančios dronų atakos sumažino rusijos naftos perdirbimo pajėgumus maždaug 500 000 barelių per dieną.

Tai sukėlė degalų trūkumą šalies viduje ir apribojo dyzelino bei reaktyvinių degalų eksportą, nors bendra pasaulinė naftos gamyba išliko stabili, o kainos – beveik nepakitusios.

www.defensenews.com inf.
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotr.

Lietuviškieji *Black Hawk* jau ore

Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų (KOP) kariai atliko sraigtasparnių UH-60M *Black Hawk* techninio skrydžio paruošimo darbus ir pirmąjį bandomąjį skrydį. Sėkmingo skrydžio metu buvo patikrintos visos pagrindinės orlaivio sistemos, įvertintas jų funkcionalumas bei sklandus veikimas.

„Sraigtasparniai UH-60M *Black Hawk* – tai naujas Lietuvos kariuomenės mobilumo ir technologinės pažangos etapas. Šie orlaiviai leis kariams vykdyti įvairaus pobūdžio operacijas – nuo paieškos ir gelbėjimo iki kovinių užduočių. Esame ypač dėkingi Pensilvanijos nacionalinei

gvardijai – ji padėjo testuoti sraigtasparnius, konsultavo bei skyrė Lietuvos kariuomenei simulatorių“, – sakė Lietuvos kariuomenės vadas gen. Raimundas Vaikšnoras.

Lietuvos kariuomenės sraigtasparnių pilotai, kurie valdys orlaivius UH-60M *Black Hawk*, išėjo 8 savaičių mokymo programą Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) ir įgijo šio tipo sraigtasparnio piloto kvalifikaciją. Toliau jie savo žinias gilins Lietuvoje – vykdys praktinius skrydžius kartu su JAV instruktoriais ir *Black Hawk* treniruokliu, jis KOP Aviacijos bazėje (AB) veikia nuo šių metų rugsėjo mėnesio.

Pasak KOP AB karių, sėkmingas pirmasis techninis skrydis – naujas KOP vystymosi etapas – tai ne tik nauja oro transporto priemonė, bet ir naujos galimybės pilotams ir techniniam personalui.

Pirmieji du sraigtasparniai UH-60M *Black Hawk* Lietuvos kariuomenės KOP AB pasiekė spalio 18 dieną. Kitais metais kariuomenės orlaivių parką papildys dar du tokie sraigtasparniai.

UH-60M *Black Hawk* – tai modernus, aukštos technologinės klasės orlaivis, pasižymintis naujomis technologijomis, patikimumu ir universalumu. Šios priemonės leidžia pilotams koncentruotis į užduoties vykdymą, aplinkos analizę ir padeda efektyviau reaguoti į kylančias grėsmes. Sraigtasparniai gali vykdyti užduotis sausumoje, jūroje ar sudėtingomis oro sąlygomis, reikšmingai sustiprindami Lietuvos kariuomenės operacinius pajėgumus.

Lietuvos kariuomenės inf.
Srž. spec. Karolio Kavolėlio nuotr.

NATO reikia naujos branduolinės strategijos

Pastaraisiais metais NATO viduje diskutuojant apie branduolinį atgrasymą, dėmesys buvo sutelktas į du aspektus, tačiau nuošalyje liko svarbiausias klausimas, susijęs su pačiu Aljansu.

Pirmiausia kilo klausimas, ar rusijos karas prieš Ukrainą iš esmės pakeitė grėsmių situaciją ir ar dėl to NATO branduolinis arsenalas – amerikiečių branduoliniai ginklai Europoje – turėtų būti modernizuotas bei sustiprintas.

Antra, nuo tada, kai antrą kartą Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) prezidentu tapo Donaldas Trumpas, vis iškyla klausimas, ar JAV vis dar gali būti laikomos patikimu partneriu ir kas nutiktų, jei Vašingtonas atitrauktų savo branduolinį „skėtį“ nuo NATO sąjungininkų.

Trečiasis klausimas iki šiol beveik nebuvo keliamas – jis susijęs su patikima ir šiuolaikiška branduoline stra-

tegija. Tai itin svarbu, nes branduolinio atgrasymo veiksmingumas priklauso ne tik nuo turimų ginklų ir jų paleidimo sistemų, bet ir nuo aiškiai matomos valios bei gebėjimo šiuos ginklus panaudoti kraštutiniu atveju.

Tam būtini esminiai strateginiai sprendimai. Kokie politiniai ir kariniai principai turėtų būti taikomi NATO branduolinio ginklo panaudojimo atvežiui? Kokie taikiniai galėtų būti pasirenkami? Kokios procedūros turėtų būti taikomos siekiant patvirtinti tokį išskirtinį sprendimą Aljanse?

Šaltojo karo metais NATO kūrė išsamią branduolinę strategiją, apėmusią tiek politines branduolinio ginklo panaudojimo gaires, tiek sąjungininkų konsultacijų ir taikinių koordinavimo procedūras.

Pasibaigus Rytų ir Vakarų konfrontacijai visa tai buvo tarsi pamiršta, tikintis ilgalaikės partnerystės su rusija. Todėl šiandien NATO stokoja bendro strateginio sutarimo, kaip elgtis su

agresyvia ir revanšistine rusija ir kaip stiprinti branduolinio atgrasymo patikimumą – tiek pozicijas, tiek koncepciniu požiūriu.

Laimei, moderniai NATO branduolinei strategijai nereikia išrasti dviračio iš naujo. Šaltojo karo koncepcijos ir procedūros gali tapti svarbiu pagrindu, tačiau jas būtina pritaikyti XXI amžiaus saugumo realijoms.

Rusija nebėra – kaip kadaise sovietų sąjunga – kariniu požiūriu pranašesnė už NATO, be to, ji neteko buvusios sąjungininkų sistemos – Varšuvos sutarties organizacijos. Tai reiškia, kad greiti, plataus masto rusijos kariniai žygiai iš Rytų į Vakarų, kokius sovietai planavo su tikslu pasiekti Atlanto vandenyną per kelias savaites, šiandien nebeįmanomi. Greičiau galima tikėtis ribotų karinių veiksmų, pvz., Baltijos šalyse.

Vis dėlto rusijos branduolinio ginklo panaudojimo prieš NATO galimybės atmeti negalima. Karinio konflikto NATO rytiniuose pakraščiuose atveju rusija galėtų siekti sustabdyti NATO pajėgų judėjimą iš Vakarų į Rytus ar trukdyti JAV kariniam kontingentui atvykti į Europą, smogdama uostams ar transporto mazgams. Tokie smūgiai galėtų būti

suoduoti ir branduoliniais ginklais.

Tačiau tokiu kraštutiniu atveju NATO atsakas nebūtų visapusiškas branduolinis karas, kaip atrodė Šaltojo karo metais. Branduolinė eskalacija pirmiausia siektų politinio tikslo – parodyti Aljanso ryžtą gintis nuo agresoriaus ir priversti jį nutraukti karo veiksmus. Vis dėlto tai nereiškia, kad branduoliniai smūgiai turėtų būti vien simboliniai, pvz., virš negyvenamų teritorijų – tai galėtų būti suprasta kaip ryžto stoka.

Branduoliniai smūgiai turėtų ir realiai pakenkti agresoriui, kad perspėjimas būtų priimtas rimtai. Tai reikštų, kad pagrindiniai taikiniai būtų rusijos, (tikėtina, ir baltarusijos) teritorijoje. Siekdama sutarimo dėl tokio kraštutinio atvejo, NATO galėtų atnaujinti Šaltojo karo laikų branduolinių konsultacijų tvarką. Kadangi nebėra pavojaus dėl greitų, plataus masto rusijos operacijų, laiko konsultacijoms turėtų užtekti. Ir nors Prancūzija nėra NATO Branduolinio planavimo grupės (angl. *NPG*) narė, ji turėtų būti įtraukta į šias diskusijas. Tačiau galutinis

sprendimas ir toliau priklausytų tik NATO branduolinėms valstybėms.

Galiausiai NATO turi ne tik suformuoti naują branduolinį strateginį konsensuą, bet ir reguliariai praktikuoti susijusias procedūras, kaip tai buvo daroma iki XX a. 9 dešimtmečio pabaigos pratybų *WINTEX* metu. Panašaus pobūdžio politinio ir strateginio lygmens pratybos turėtų būti

atkurtos.

Apie tai būtina komunikuoti kiek įmanoma atviriau ne tik siekiant parodyti ryžtą rusijai, bet ir pelnyti Aljanso šalių visuomenių pritarimą branduolinio atgrasymo koncepcijai, kuri politiškai vis dar sunkiai perteikiama.

www.defensenews.com inf.
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotr.

Kaip ir kiekvienais metais, taip ir ši rudenį Lietuvos kariuomenėje apstu įvairių pratybų, didžiausios iš jų – „Geležinis vilkas 2025-II“. Daugiau nei 600 karinės technikos vienetų, haubicos *PzH 2000*, PKM *Vilkas* su integruotomis patrankomis *MK-445* bei prieštankinėmis sistemomis *SPIKE*, minosvaidžiai *Tampella*, garsiosios *Javelin* – visa šia ginkluote per pratybas disponavo kariai iš Belgijos, Čekijos, Liuksemburgo, Nyderlandų, Norvegijos, Kroatijos, Vokietijos ir Lietuvos kariuomenei atstovavę Karaliaus Mindaugo husarų, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo pėstininkų bei Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų batalionai.

„Geležinis vilkas 2025-II“ akimirkas užfiksavo srž. spec. Karolis Kavolėlis.

IVA T PR

AIRIAPUSÈS ARPTAUTINÈS ATYBOS

SUOMIJA

Suomijos Ministras Pirmininkas Aimo Cajanderis darbo kabinete, 1939 m. rugsėjis. Prasidėjus Žiemos karui, jis atsistatydino. Mobilizuoti suomia dažnai kovojo, apsivilkę civilius namų darbo megztinius – tai buvo praminta „Cajanderio pavyzdžio uniforma“.

„Mes didžiuojamės tuo, kad turime mažai ginklų, rūdijančių arsenaluose ir nedaug uniformų, pelijančių sandėliuose. Bet pas mus, Suomijoje, aukštas gyvenimo lygis ir puiki švietimo sistema“, – pabrėžė

Suomijos premjeras Aimo Cajanderis, apibendrindamas 1937 m. išrinktos jo vadovaujamos vyriausybės darbą. Šiuos žodžius jis pasakė 1939-ųjų vasarą. Geranoriškos išvaizdos senukas su pensnė ir Nyčės ūsais, pagal išsilavinimą botanikas, net nenumanė, kad po kelių mėnesių prasidės Žiemos karas ir jo vertybinė sistema grius kaip kortų namelis, kartu palaidodama ir jo politinę karjerą.

Naujas tūkstantmetis. 2011 m. birželis, eilinė diena Helsinkyje. Suomijos vyriausybės patvirtintoje programoje numatytas nemažas lėšų taupymas. Gynybos biudžetas eilinį kartą turi būti smarkiai apkarpytas, nors „smarkiai“ – galbūt ne visai tas žodis, kai kalba eina apie 200 milijonų eurų, juos planuojama sutaupyti per dešimtmetį.

Sutaupyti kieno sąskaita? Žinoma, šalies saugumo. Bet juk Šaltasis karas jau kurį laiką pasibaigęs, yra kitų prioritetų: reikia kovoti dėl nenumaldomai gerėjančios gerovės ir demokratėjančios demokratijos. Biudžetas ne guminis ir patrankos tokiu atveju – tik arsenaluose rūdijantis balastas.

Y: TOTALINĖ YNYBA

DARIUS SUTKUS

FORTRESS FINLAND

Žinoma, tai ironija. Bet nuostata „mažiau patrankų“ pradėta įgyvendinti. 2012 m. bendras Suomijos gynybos biudžetas tapo mažesnis 3,4 milijono eurų.

Iš esmės toks saugumo politikos „liesėjimas“ buvo tik logiška seka, paveikta visuotinio atsipalaidavimo po Šaltojo karo ir finansinių krizių atneštų sunkumų. Tad nuo 1990-ųjų Suomija palaipsniui mažino ne tik gynybos biudžetą, bet ir savo ginkluotųjų pajėgų personalo skaičių, kol vietoj buvusių 530 000 liko tik 230 000 – mažiau nei pusė. Restruktūrizacija apėmė ir gynybos sistemos struktūras – jų tapo 32 vietoj 51. Etatinių civilių darbuotojų ir profesionalių karių skaičius buvo „optimizuotas“ nuo 15 000 iki 12 300.

Mobilizacinio rezervo komponentė sumažinta nuo 358 000 iki 230 000

Suomijos ginkluotųjų pajėgų ženklas. Suomų ryžtas gintis istoriškai susiklostė seniau, nei įprasta manyti. Jau 1580-aisiais Suomijos herbo aprašyme minimas „auksinis kalaviju ginkluotas liūtas, pamynęs rusišką kardą“.

Žiemos karas stipriai paveikė suomių savimone. Simo Hayha – legendinis snajperis, tapęs patriotiškumo pavyzdžiu ne tik Suomijoje, bet ir už jos ribų.

rezervistų. Labiausiai sumažėjo sausumos pajėgos – karo atveju vietoj buvusių 265 000 planuota mobilizuoti tik 160 000 atsargos karių. Savaime suprantama, kad rezervo rengimo mastai taip pat sumenko – į rezervo mokymus buvo numatyta kviešti ne 25 000, o 18 000 rezervistų.

Galima argumentuoti, kad tokie apkarpymai savaime dar nieko nereiškia. Juk daug ką lemia ne lėšos, o tinkamas jų panaudojimas. Savo ruožtu mažiau struktūrų ir valdymo lygių įgalina greičiau ir lanksčiau įgyvendinti priimtus sprendimus. Iš esmės to ir buvo pasiekta, perdavus keturių regioninių štabų kompetencijas atskiroms brigadoms.

Tačiau yra rodiklių, kurių mažinti nebeįmanoma. Suomijos Achilo kulnas, vertinant strateginiu požiūriu, – mažas šalies gyventojų skaičius. Tai išteklius, kurio negalima neįvertinti planuojant gynybos politiką.

Suomija savo plotu beveik prilygsta tokiai šaliai kaip Vokietija. Bet Vokietijos gyventojų skaičius siekia mažiausiai 83,5 milijono. Suomija gi apgyvendinta visiškai netankiai – Tūkstančio ežerų šalyje tėra kiek daugiau nei pusšesto milijono gyventojų.

Ir dar – skirtingai nuo vokiečių, palyginti saugiai gyvenančių Europos centre, Suomijos ir rusijos teritorijas skiria per 1 340 km valstybės siena.

Atsitokėjimas

Šis rizikos faktorių sąrašas greit pasipildė dar viena pozicija, keliančia ypatingą nerimą. Įvykiai Ukrainoje pademonstravo, jog rusijos agresyvumas auga ir jį nesibodi panaudoti karinės jėgos prieš kaimynus.

Kas bus kitas rusijos taikynys? Ką planuoja kremlius? Norom nenuostom suomų kolektyvinė atmintis vėl pabudo: agresijos prieš Ukrainą eiga pernelyg primena Žiemos karo įvykių scenarijų. Šis trumpas, bet ryškus konfliktas yra tapęs suomų nacionalinio identiteto dalimi.

Štai kaip tai apibūdino Oulu universiteto Istorijos fakulteto profesorė Sinikka Wunsch: „Žiemos karo dviasia apibrėžia suomų savimonę. Suomijai Žiemos karas buvo žūtbūtinė kova, mažos tautos didvyriškumo pasireiš-

Suomijos artilerijos pajėgumai – didžiausi Europos Sąjungoje. Gamta ir artilerija – du labai geri suomų sąjungininkai stabdant priešą ir skaidant jo pajėgas.

kimas prieš daug galingesnį priešą. Suomija su savo tuometiniais 3,7 milijonų gyventojų, prieš du dešimtmečius išgyvenusi karčių pilietinių kovų patirtį, sutelkė savo gretas ir kovėsi išvien prieš karo mašiną, kuri buvo laikoma pačia galingiausia pasaulyje.“

105 dienas trukęs karas – skaudi, bet didvyriška kolektyvinė patirtis. Tai chrestomatinis pavyzdys, kai daug mažesnė šalis sugeba pasipriešinti nepalyginamai gausesnei agresorių ordai. Žiemos karo finalas – Suomija sugebėjo išsaugoti savo suverenitetą,

bet prarado apie dešimtadalį savos teritorijos ir apie 26 000 žmonių. Apie 430 000 suomų turėjo palikti teritorijas, kurios atiteko sovietams, ir pradėję visą savo turtą persikelti į šalies gilumą.

Noro, kad tai pasikartotų, suomia tikrai neturi. Todėl nuo to laiko jie labai atidžiai tobulino savo gynybos koncepciją, kartais sumaniai laviruodami, bet kartu ir nesileisdami į kompromisus, kuriuos diktavo kai kurios globalios saugumo ir gynybos „mados srovės“.

Po Šaltojo karo suomia skyrė vis mažiau BVP gynybai. Dabar šis rodiklis auga.

Atkirsti daug stipresnio agresoriaus technikos kolonas ir jas naikinti – tokia taktika pasiteisino tiek Žiemos karo metu, tiek pirmosiomis invazijoms į Ukrainą dienomis.

ŽIEMOS KARO IR AGRESIJOS PRIEŠ UKRAINĄ PARALELĖS

Karinių veiksmų pateisinimas:

1939: „Helsinkis nebuvo bombarduojamas. Sovietų pilotai numetė krepšius su duona badaujančiai Suomijos liaudžiai.“;

2022: „Mūsų pajėgos suduoda smūgius išimtinai tik kariniams Ukrainos objektams“.

Užpultųjų apibūdinimas:

1939: „baltasuomių banditai“, „fašistinė Šiuokoro organizacija“;

2022: „VSV baudėjai“, „neonacistai“.

Vyriausybės menkinimas:

1939: „Ministras pirmininkas Cajanderis lapkričio 23-iąją noriai pasirodė koncerte. Grojo muzika, premjeras kalbėjo. Suomijos buržuaziją reikia palinksminti šiuo sunkiu metu. Cajanderis linksmo, kaip mokėjo. Jis atskleidė neįtikėtiną juokdario talentą...“ („Pravda“, 1939 m. lapkričio 26 d.);

2022: propagandinė klišė „Zelenskis – klounas“.

Pseudovalstybinių darinių kūrimas:

1939: marionetinė Suomijos liaudies vyriausybė, vadovaujama Otto Kuusineno, Terijokio mieste (dab. Zelenogradskas);

2014: Donecko ir Luhansko „liaudies respublikos“.

Karo drausmės ypatumai:

1940 m. sausio 24 d. Stalinas patvirtino užtvėriamųjų NKVD batalionų įsteigimą. Šių padalinių kariai turėjo teisę sulaikyti dezertyrus ir vietoje šaudyti tuos karius, kurie traukdavosi atakos metu;

2022 panaši metodika taikoma ir Ukrainos fronte – atsisakę dalyvauti šturmuose mobilizuoti kariai kalinami, sumušami arba „nunulinami“.

Žodis „karas“ nevertojamas:

1939: „žygis į Suomiją“;

2022: „specialioji karinė operacija“.

Casus belli:

1939: Mainilos incidentas – Sovietų Sąjunga (SSRS) apkaltino Suomiją, neva suomiai apšaudė sovietų pasienio užkardą;

2022: propagandinė klišė „Aštuonerius metus jūs bombardavote Donbasą“.

Numatoma karo trukmė:

1939: „Helsinkis – per kelias dienas, visa teritorija – per kelias savaites“;

2022: „Kyjivas – per kelias dienas, visa teritorija – per kelias savaites“.

Agresijos tikslų apibrėžimas:

1939: „Mes einame į Suomiją ne kaip užkariautojai, o kaip suomių tautos draugai, jų išvaduotojai nuo dvarininkų ir kapitalistų jungo. Mes – ne prieš suomių tautą, o prieš ją engiančią Cajanderio ir Erkno vyriausybę.“ (Ištrauka iš 1939 m. lapkričio 29 d. įsakymo Leningrado karinės apygardos pajėgoms);

2022: naratyvai „mes juk broliai“, „jus engia nelegitimiai Kyjivo chunta“.

Šauktiniai – ne atgyvena

Suomija taip ir nebuvo atsisakiusi šaukiamosios tarnybos – net tuomet, kai toks modelis visuotinai pradėtas vadinti pasenusiu ir mažai efektyviu.

Beje, tai nereiškia, jog tokia galimybė buvo nesvarstoma: netrukus po II pasaulinio karo Suomijoje kilo visuomeninė diskusija, ar kariuomenė turi tapti profesionalia. Bet galiausiai vis tik nuspręsta ne tik išsaugoti šaukiamąją tarnybą, bet ir ją vystyti, orientuojantis į šauktinių parengimo kokybę.

„Mūsų šalies saugumą gali užtikrinti tik tai, kad kariai bus gerai apmokomi, o rezervistų žinios bus išsaugomos. Tokios išvados grįstos II pasaulinio karo ir Žiemos karo patirtimi“, – apibendrina šią nuostatą Suomijos nacionalinio gynybos universiteto profesorius Petteri Jouko, pats ilgai tarnavęs kariuomenėje ir turintis pulkininko laipsnį.

Šie žodžiai, atrodo, nėra tik konjunktyvinė deklaracija. 2021 m. apklausa parodė, kad 73 proc. Suomijos piliečių pasisako už privalomosios tarnybos modelio išsaugojimą.

„Manau, svarbu, kad karinė tarnyba privaloma visiems, – teigė jėgerių brigados šauktinis Sampsa Kursula. – Taika mūsų šalyje yra būtent dėl to.“

Pagal galiojantį karo prievolės įstatymą kiekvienas Suomijos pilietybę turintis 18–60 m. amžiaus vyras privalo atlikti karinę tarnybą, jei nėra numatyta kitaip. Išimtys gali būti, pavyzdžiui, konkretūs sveikatos negalavimai.

Jei suomis nenori atlikti karinės tarnybos (tarkim, dėl religinių ar etinių įsitikinimų), jis gali rinktis civilinę. Tačiau visiško principinio atsisakymo būti negali – pagal šalies konstituciją kiekvienas Suomijos pilietis vyras privalo dalyvauti valstybės gynyboje arba tam talkinti.

Nuo 1995 m. savanoriškai pasirinkti tarnybą kariuomenėje gali ir merginos. Tais metais tarnybą kariuomenėje pasirinko 800 suomių merginų, 2023 m. – 1 258, o 2024 m. – jau daugiau nei 1 500.

Gynybos pajėgos skatina tokį mo-

terų įsitraukimą – siektinas kasmetinis moterų skaičius ginkluotosiose pajėgose – 2 000. Šiuo metu Suomijoje yra maždaug 14 000 moterų, baigusių aktyviąją tarnybą ir įrašytų į kariuomenės ir sienos apsaugos rezervą.

Šauktiniai žolės nedažo

Niekas nemėgsta prievolių. Ir sąvoka „privalomoji tarnyba“ taip pat gali skambėti šiek tiek negatyviai – kaip kažkas neišvengiamo, o kažkam kelia asociacijas su „iš gyvenimo išbrauktu laiku“. Kiek tai tinka suomių tarnybos modeliui?

Nedaug. Į aktyviąją tarnybą paprastai šaukiami 18–29 m. amžiaus piliečiai. Priklausomai nuo pajėgų rūšies ir karinės specialybės, kareivi-

nėse šauktinis išbūna nuo penkių su puse iki vienuolikos su puse mėnesio. O profesionalūs sportininkai ar sporto mokyklų absolventai išeina netgi sutrumpintą, maždaug trijų mėnesių, karinio parengimo kursą. Ilgiau tarnauja tie, kas nori tapti karininkais: šiems kandidatams, atitikusiems atrankos reikalavimus ir baigusiems tarnybą, suteikiamas jaunesniojo leitenanto karinis laipsnis, tada toks asmuo jau gali vadovauti būriui. Tad bendra aktyviosios tarnybos struktūra susideda iš bazinio parengimo, karinės specialybės įsisavinimo ir galimo, bet neprivalomo, vadybos kurso.

Išsisukinėtojų mažai. Sąvoka „pabūti kariu“ absoliučiai daugumai suomių skamba ne kaip baudžiava, o kaip prestižas. Kodėl? Nes, kaip apibūdina būtinąją tarnybą prof. P. Jouko, ji gerai organizuota, šauktiniai įsisavina

Tėvas ir sūnus. Teritorinės gynybos pratybos.

Kiekviename pastate turi būti civilinės gynybos slėptuvė. Tai reglamentuoja šalies įstatymai.

didelį informacijos kiekį, skirdami daug dėmesio taktikos elementams ir šaudybai, o formalūs dalykai sutraukti iki minimumo. Šiuo atveju Suomijos kariuomenė taikos metu primena mokomąją struktūrą, kur dėstytojų vaidmuo tenka sąlyginai nedideliam profesionalių karių skaičiui.

„Aš visada norėjau atitarnauti kariuomenėje, o įvykiai Ukrainoje dar labiau įtikino mane, kaip tai svarbu. Jei mūsų didysis kaimynas užpultų Suomiją, noriu būti pasirengęs“, – sako aštuoniolikmetis Otto Valkamo.

Be to, daug lemia liuteroniškasis mentalitetas, jis apima tradiciškai svarbias vertybes – asmenines pastangas ir racionalumą. Suomiai mano – ir ne be pagrindo, – kad šaukiamosios tarnybos modelis atitinka

racionalų kainos ir kokybės santykį, o visuotinis piliečių įtraukimas į šalies gynybą – gera praktinių įgūdžių ir pilietiškumo mokykla.

Be to, visuotinis šaukimas mažina socialinę atskirtį. Vaizdžiai tariant, tas, kuris kasė apkasą ir valgė košę iš bendro lauko virtuvės katilo, nesakys: „Tai ne mano reikalas, tegu šalį gina tie, kieno darbas yra karyba.“

Atitarnavę, bet kariai

Aktyvioji tarnyba – tai ieties smaigalys. Bet dar yra rezervas. Jis, iliustruojant, yra tos ieties kotas, be jo smaigalys praranda savo efektyvumą.

Suomia, kitaip nei į atsargą išleisti šveicarai, negauna „valdiško paketo“ – ginklo ir neliečiamos šaudmenų

atsargos. Bet to ir nereikia. Yra mobilizaciniai planai. Kad ir kuo civiliniame gyvenime užsiimtų suomis, jis žino, kad kartu jis yra ir rezervo karys.

Dar prieš kelis metus buvo pateikti tokie skaičiai: prasidėjus karui, į kovą stotų operacinis komponentas – maždaug 35 000 karių. Taip pat būtų mobilizuota apie 125 000 aktyviojo rezervo karių, kurie veiktų kaip teritorinės gynybos komponentas, skirtas priešoj pajėgų stabdymui ir jų veiksmų varžymui. Iš viso pirmasis rezervinis ešelonas galėtų siekti maždaug 280 000 karių ribą.

Tačiau dar yra ir giluminis rezervas – atsargos kariai, kurie atitarnavo prieš dešimt ir daugiau metų, – iki 700 000 rezervistų, kurie jokia būdu nėra panašūs į „dezorientuotus civiliokus“, nes jie dažnai dalyvauja rezervo mokymuose.

„Suomija visada klovėsi totaline gynyba. Mes pasirengę visuotinei mobilizacijai, o karo atveju sugebėtume pašaukti milijoną karių, nors mūsų tik pusšesto milijono“, – šių metų gegužės mėnesį vykusiam Kyjivo saugumo forume akcentavo Suomijos atstovas, socialinių ir politinių mokslų daktaras Mika Aaltola.

Pastaruoju metu Suomijos vyriausybės pateiktame įstatymo projekte numatoma ilginti maksimalų aktyviojo rezervo amžių (eiliniams ir seržantams – papildomais 15 m., o puskarininkiams ir karininkams – 5 m.). Atsargos karių amžiaus ribą norima

Didžiulė ledo arena Helsinkyje per trumpą laiką gali būti pritaikyta civilinės gynybos reikmėms. Bendras slėptuvių plotas Suomijoje toks, kad jose galima sutalpinti per 4,8 mln. gyventojų.

Nacionalinės gynybos mokymų asociacijos renginio metu: žiemos žygis link stovyklavietės miške.

pratęsti iki 65 m., o karininkams nuo kapitono laipsnio viršutinė amžiaus riba išvis nenumatoma. Amžiaus cenzas negaliotų ir tiems, kas savanoriškai prisidėtų prie gynybos. Jei įstataymas bus patvirtintas, mobilizacinis gyvosios jėgos rezervas padidėtų dar apie 125 000, o karo atveju Suomijos kariuomenė viršytų milijoną karių. Tai reikštų, kad ji taptų gausiausia tarp visų Europos Sąjungos šalių.

Pasirengę civiliai

2024 m. *Global Firepower Index* reitinge Suomijos ginkluotosios pajėgos buvo 50-ojoje vietoje iš ten

esančių 145 pozicijų.

Bet tikriausiai neverta minėti, kad tokį įvertinimą lemia vien žmonių su uniformomis skaičius. Visuotinė gynyba – tai ne vien kariai. Su gynyba susijusiose pratybose dalyvauja ir vietinės administracijos, įvairių organizacijų ir privataus verslo atstovai – mažiausia kartą per metus jie susipažįsta su užduotimis, kurias tektų vykdyti, ir derina tarpusavio sąveiką, bet apie tai šiame straipsnyje kiek vėliau.

Gyventojų pasirengimo karui lygiu rūpinasi speciali struktūra – Nacionalinė gynybos mokymų asociacija mums sunkokai ištariamam pavadinimu *Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK)*, įkurta 1993 metais. Ji vienija daug visuomeninių organizacijų, pavyzdžiui, medžiotojų būrelius, moterų organizacijas. Ir visiems jiems žinoma, kaip elgtis esant vienokiai ar kitokiai ekstremaliajai situacijai. Reguliariai rengiamuose MPK mokymuose dalyvauja piliečiai nuo 15 metų amžiaus. Organizuojama kelios dešimtys teminių kursų, tokių kaip praktiniai išgyvenimo įgūdžiai, žygių gamtoje organizavimas, lauko stovyklų įrengimas ir butis, pirmoji medicinos pagalba, priešgaisrinė sauga, dėstomi atsparumo propagandai bei kibernetinio saugumo pagrindai ir pan.

Galiausiai suomia, kad ir kaip keista,

gali būti pavadinti ginkluota tauta.

Kai kalbame apie civilių apsiginklavimo lygį, stereotipiniu etalonu jam įvertinti dažniausiai pasirenkamos pietinės Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dalies valstijos. Tačiau kai kuriuose Suomijos regionuose šis lygis netgi didesnis nei Teksase.

Iš viso Suomijoje suskaičiuota apie 1,6 milijono įvairių ginklų, juos turi privatūs asmenys. Neabejotina, kad, esant krizinei situacijai, suomia savo pastangomis galėtų ginti ir savo šeimą, ir nuosavybę, bet svarbu ne tik tai – nemažas kiekis ginklų piliečių rankose liudija apie mokėjimą jais naudotis ir apskritai aukštą ginklo kultūros lygį.

Gynybos infrastruktūra

Jau kurį laiką Suomijos pasienyje suaktyvėję pasienio ruožo įtvirtinimo darbai. Žemės sklypų savininkams šalia sienos su rusija valstybė skiria išmokas už tai, kad sklypuose prirėkus būtų galima statyti gynybinius įtvirtinimus. Preliminari pradinė išmoka siekia apie 750 eurų, o pradėjus darbus – apie 4 800 eurų už kiekvieną ploto hektarą. Sutartys sudaromos savanoriškai – tai nėra nuosavybės

nusavinimas. Rekvizuoti sklypus kariuomenė galėtų tik prireikus, kai būtų įvesta karo padėtis.

Net „taikūs“ objektai gali būti lengvai pritaikomi gynybos poreikiams. Tiltuose, viadukuose ir tuneliuose yra įrengtos specialios nišos, į kurias prireikus gali būti įdedami sprogmenys. Tokios kliūtys savaime nesustabdytų puolimo, bet laikinai stabdydamos prieš kolonas suteiktų pranašumo užpultajai pusei. Prisiminkime, kiek 2008 m. galėjo išlošti Sakartvelo pajėgos, jei būtų buvęs priimtas sprendimas sprogdinti Rokio tunelį, per kurį nutiesta Transkaukazo magistralė – praktiškai vienintelis susisiekimo kelias puolimo kryptyje, jungiantis Pietų Osetijos regioną su rusija.

Gynybai ruošiamasi ne tik numatant sprogdinimus, bet ir planuojant statybas. Jei Suomijoje išvysite statybinius kranus, žinokite, kad ten išdygs ne tik nauji pastatai, bet ir bus įrengtos visos civilinės saugos reikalavimus atitinkančios slėptuvės. Tai įteisinta įstatymiškai – kiekvienas pastatas turi turėti slėptuvę, kurioje

tilptų visi čia gyvenantys ar dirbantys žmonės, ji turi atitikti nustatytus standartus. Paprastai šių slėptuvių labai tvirtos durys, jos atlaiko ne tik sprogimo smūgio jėgą, bet ir apsauguoja nuo dūmų ir nuodingųjų cheminių medžiagų. „Durys pagamintos taip, kad jas sugebėtų be vargo atidaryti ir uždaryti vienas žmogus. Tad mums nereikia jaudintis dėl to, kas nutiks, jei bus nutrauktas elektros tiekimas“, – sako Juha Simola. Jo vadovaujama kompanija „Temet“ jau daugiau nei septynis dešimtmečius projektuoja ir stato tokio tipo priedangas. Be abejo, slėptuvėse įrengtos oro filtravimo sistemos.

Minima, kad daugiabučio gyvenamojo namo slėptuvės įrengimas atsieina apie 4 proc. visos jo vertės. Pavyzdžiui, slėptuvė šimtui žmonių kainuoja apie 80–100 tūkst. eurų, taigi apie 800–1 000 eurų žmogui. Sutikime – tai geriau, nei užklijuoti ant rūšių durų lipdukus su užrašu „priedanga“ ir išdidžiai padėti varnelę planuose...

Didesniuose miestuose yra įvairių požeminių objektų, kurie pritaikyti

slėptis pavojaus atveju. Tai stovėjimo aikštelės, metro, sandėliai ir pan. Yra tokių požeminių statinių, kurie taikos metu naudojami kaip sporto arenos ar plaukimo baseinai, tačiau karo atveju jas greit galima pritaikyti kitoms reikmėms. Pačiose didžiausiose patalpose gali tilpti iki 11 000 gyventojų.

Iš viso Suomijoje jau daugiau nei 50 000 specialiai įrengtų slėptuvių (iš jų 5 500 Helsinkyje), jose tilptų per 4 milijonus gyventojų. Per metus pastatoma dar po kelis šimtus naujų.

Ekstremaliai atvejui paruoštos atsargos saugomos atskirose saugyklose. Tuo rūpinasi vyriausybinių agentūra *Huoltovarmuuskeskus (HVK)*, įkurta 1990-ųjų pradžioje ir pavaldi Ekonomikos ministerijai. Atsargos, kurių galiojimo laikas sąlyginai trumpas (pavyzdžiui, kai kurie medikamentai), reguliariai keičiamos naujesnėmis. Planuojama, kad karo atveju kuro atsargų suomiams pakaktų ne mažiau kaip 5 mėnesiams, o maisto – pusmečiui.

Be to, suomiai skiria ypač daug dėmesio energetinei nepriklausomybei. Skirtingai nuo Vokietijos, iki šiol perkančios rusiškas dujas, Suomija užtikrina energetines reikmes naudodama atominę ir hidroelektrinių teikiamą energiją.

Apibendrinant galima teigti, kad totalinė gynyba apima ne tik karinį sektorių, bet ir kitas valstybines, verslo ir visuomenės sritis. Kaip sako patys suomiai, labai tikėtina, kad net ir aršiausias lokys veikiausiai nepuls mažo, bet labai dygaus ežio...

Kaip tai veiktų

Pirmasis visuotinės gynybos etapas būtų aktyvuotas iškart, jei žvalgyba konstatuotų, kad potencialus priešas vykdo strateginį savo pajėgų išsiskleidimą palei sieną. Suomijos pasienio apsaugos tarnyba, paskelbus karo padėtį, taptų Suomijos ginkluotųjų pajėgų dalimi. Pasieniečiams ir kariams būtų padidinta kovinė parngtis, papildoma technika ir įranga būtų pradėta gabenti į mobilizacinius centrus. Rezervistai pradėtų vykti į jiems paskirtus susirinkimo punktus. Šiuo metu mobilizuojamiems rezervo

Pasienio apsaugos patrulis.
Nuo rusijos Suomiją skiria apie 1 340 km valstybės siena.

Esant įsiveržimo grėsmei, tiltai, viadukai ir tuneliai bus sprogdinami. Minima, kad Žiemos karo metu vieno tilto sunaikinimas suvėlino sovietų divizijos planus visai parai.

kariams su savimi pasiimti reikėtų tik mobiliojo ryšio priemonę – visais reikiama daiktai aprūpintų logistikos tarnyba. Nors dar iki 2000-ųjų buvo rekomenduojama su savimi turėti kompasą, degtukų ir kirvių...

Kartu su civiliais statybininkais ir kelininkais kariai imtųsi įrengti inžinerines užtvargas ir įtvirtinimus numatytose vietose. Tiltai ir tuneliai būtų ruošiami naikinimui, įdedant sprogmenis į jau minėtas specialiai tam paruoštas nišas.

Akvatorijos taip pat rengiamasi nepalikti be apsaugos. Karinės jūrų pajėgos prireikus minuotų jūrų minomis teritorinius vandenius, palikdamos ruožus, kuriuos galėtų apsaugoti patrulinuojantys laivai arba apšaudyti pakrančių artilerija.

Kariniai orlaiviai paliktų nuolatines dislokacijos vietas ir išsisklaidytų nedidelėse atsarginėse bazėse. Netekus aerodromų, kilimui ir nusileidimui būtų galima naudoti dalį magistralinių kelių. Tokių nusileidimo takų subombarduoti neįmanoma.

Kariuomenės reformos metu atsisakyta linijinės taktikos. Gynybos ruožai nebūtų laikomi bet kokia kaina. Vietoj to pasirinkta kitokia doktrina – lanksčiai reaguoti į agresoriaus veiksmus, vengti didesnių susidūrimų ir suduoti smūgius ten, kur priešas tam mažiausiai pasiruošęs, tarkim, į žygio kolonas, užnugario objektus, vadovavimo punktus, komunikacijas.

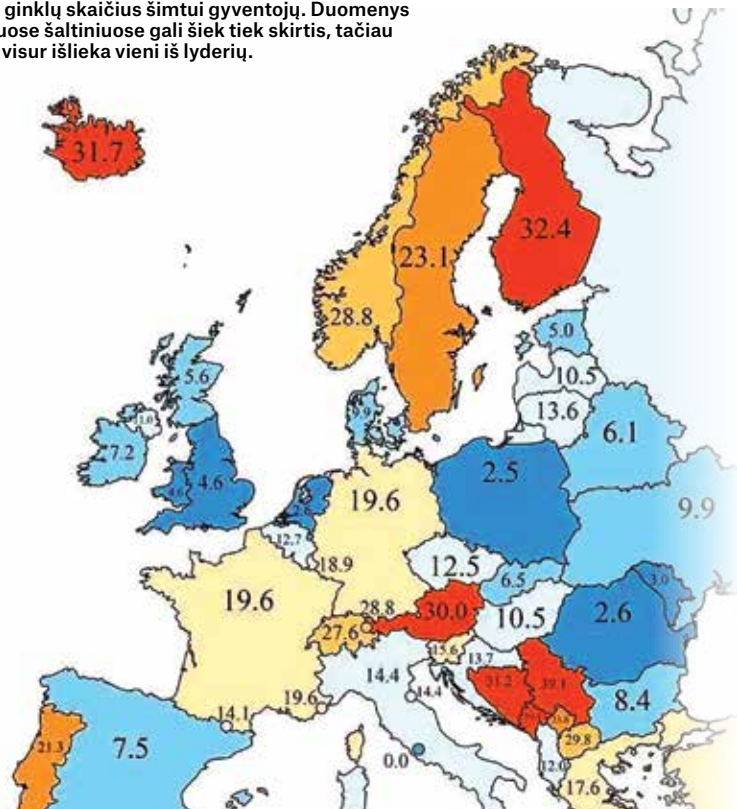
Tai atlikti įgalintų ir 2015 m. įkurtos greitojo reagavimo pajėgos (iki jų įkūrimo Suomijos gynybos ministras Jussi Niinistö buvo atkreipęs dėmesį į tai, kad nepakankamas išsiskleidimo greitis yra kariuomenės Achilo kulnas).

Artilerijai taip pat tektų nemažas vaidmuo – suomiau jau senokai įvertino tradicinį rusijos kariavimo būdą, kai artilerijai tenka kertinis vaidmuo,

ir turi ką priešpriešinti. Kai kurių ekspertų vertinimu, Suomijos artilerijos pajėgumai (mažiausiai 700 haubicų, 700 stambaus kalibro minosvaidžių, 100 įvairių salvinių raketinių sistemų, neskaitant mažesnio kalibro pabūklų ir zenitinės artilerijos) lenkia Vokietijos ir Prancūzijos kartu paėmus.

Be abejojimo, gynybos pajėgumų vystymas – tęstinis procesas, kai svarbu

Civilinių ginklų skaičius šimtui gyventojų. Duomenys skirtinguose šaltiniuose gali šiek tiek skirtis, tačiau suomiau visur išlieka vieni iš lyderių.

Suomių rezervistas pratybose „Aurora 23“.

reaguoti į naujus pokyčius. Čia reikėtų paminėti ir seno techninio parko keitimą naujesniais pavyzdžiais, ir priemones prieš hibridines grėsmes, įskaitant oro gynybą nuo bepiločių ir pan.

Kai kurie vertintojai lygina naują visuotinės gynybos doktriną su austrų generolo Emilio Spannocchi 1960-ųjų pabaigoje pasiūlyta erdvės gynybos (*Raumverteidigung*) teorija, tačiau ji iš tiesų stebėtinai primena praktinius veiksmus, kuriuos suomiai jau naudojo Žiemos karo metu.

Iš tiesų, NATO vadovybė savo metu analizavo suomių pasipriešinimo pamokas ir pasinaudojo šios patirties naudingomis išvadomis, nors pokarinės neutralios Suomijos politika kai kuriems Vakarų vertintojams kurį laiką nekėlė ypatingo žavesio (suomių balansavimas ant socializmo ribos ir koketavimas su sovietais net gavo specifinį „finliandizacijos“ terminą).

Bet pastaruoju metu suomiai suprato, kad žaisti su pasiutusia meška – nekokia mintis. Ir dabar jau pati NATO pasirengusi suteikti pagalbą suomiams.

Sveiki atvykę į Alijansą

2022 m. gegužės 14 d. Suomijos prezidentas Sauli Niinistö susisiekė su kremliumi. Jis informavo apie savo šalies sprendimą stoti į NATO. Žengti šį žingsnį paskatino aktualūs įvykiai. Suomijos prezidento žodžiais tariant, plataus masto rusijos įsiveržimas į Ukrainą visiškai pakeitė Suomijos saugumo situaciją.

Suomija dešimtmečiais laikėsi sovietų primesto neutraliteto. Suomiai ir patys laikė save nepriklausomais, ir dar 2000-ųjų pradžioje galimybę prisijungti prie kolektyvinės gynybos sistemos palaikė ne daugiau 20–25 proc. gyventojų. Tačiau po 2022-ųjų 76 proc. suomių pasisakė už narystę NATO.

Kodėl? Nes potencialaus agresoriaus kontūrai taip pat tapo aiškūs. 2007 m. 34 proc. suomių manė, kad rusija kelia jų šaliai grėsmę. 2022 m. tuo jau buvo įsitikinę 85 proc. suomių. O ar gali būti kitaip, kai beveik pašonėje įsiplieskia didžiausias karinis konfliktas Europoje

po II pasaulinio karo?

„...Pokalbis [su Putinu] buvo tiesus ir atviras, jis vyko be jokių ekscesų“, – pranešė Suomijos prezidentūra.

Bet rusijos vidaus reikalų ministerija netrukus viešai pareiškė: „Suomijos prisijungimas prie NATO sukels rimtą žalą dvipusiams rusijos ir Suomijos santykiams ir stabilumo bei saugumo palaikymui Šiaurės Europos regione. Savo ruožtu rusija bus priversta imtis atsakomųjų – tiek karinių-techninių, tiek ir kitokių veiksmų, kad kupiūruotų jos nacionaliniam saugumui iškilusias grėsmes.“

Iš tiesų, toks Suomijos žingsnis turėjo sukelti galvos skausmą maskvoje. NATO sienos, besiribojančios su rusija, pailgėjo dvigubai. Baltijos jūra faktiškai tapo „vidiniu Šiaurės Aljanso ežeru“ tik su dviem nedideliais ruožais, kurie liko kontroliuojami rusijos – Sankt Peterburgas ir Kaliningradas.

Be to, pačios Suomijos narystė gali tapti labai naudinga ir partneriams: į NATO suomia įneštų potencialios kariavimo šalto klimato sąlygomis patirties. Kai kurių vertintojų nuomone, tai gali turėti reikšmės neleidžiant rusijai įsigalėti Arktikoje. Tokios nuomonės laikosi ir atsargos generolas Benas Hodgesas, vadovavęs JAV kariuomenės kontingentui Europoje.

Tačiau svarbiausia ne geostrateginis, o moralinis momentas

Maskvos propaganda jau kuris laikas piešia Putino, kaip genialaus stratego, numanančio daug ėjimų į priekį, portretą. Kaip gi atsitiko, kad nei genialusis strategas, nei jo aplinka nepagalvojo, kad agresija Ukrainos atžvilgiu paskatins suomių imtis, atrodo, tokių natūralių saugos priemonių?

Yra ir kitas šios temos aspektas. Viena iš priežasčių, kuria buvo dangstoma rusijos agresija, neva Ukraina ketino prašytis į NATO, o tai esą kėlė tiesioginę grėsmę Rytų kaimynui.

Dabar rusija realiai gavo papildomą daugiau nei tūkstančio kilometrų ilgio sieną su NATO. Bet kažkodėl atvirų grasinimų „užimti Helsinkį per tris dienas“ negirdėti...

Nejaugi ir šiuo atveju vėl „viskas vyksta pagal planą“, o Putinas „vėl visus aplošė“?...

Verta ginti

Laplandija. Aplink – tik sniegas, nesuskaičiuojamos pušys ir geliantis šaltis.

„Kodėl jūs ryžotės tokiems išbandymams?“

Veera Remes, savanoriškai tarnaujanti Jėgerių brigadoje, iš pradžių sutrinka išgirdusi klausimą. „Kartais aš pati to klausiu savęs, – atsako ji, bet akimirką pagalvojusi, tęsia mintį. – Kai mes augome, mums atrodė, kad karai pasiliko kažkur ten, praeityje. Dabar mes supratome, jog yra ne taip. Aš čia todėl, kad gyvenu gerai. Šį gerą gyvenimą aš ir ginu.“

Kiekvienos valstybės galia – tai ne tik kariniai pajėgumai. Svarbus ir pilietinės galios indeksas. Puiku, jei patys piliečiai supranta, kad tėvynę turi tik vieną.

2022 m. atlikta apklausa parodė, kad karo atveju šalies nepriklausomybę ginklu gintų 83 proc. suomių. Palyginimui: tais pačiais metais Lietuvoje atliktos apklausos duomenimis, su ginklu rankose savo šalį gintų 14 proc. šalies piliečių, o 36 proc. tą darytų kitais būdais.

Perfrazuojant kažkada Karlo Gustavo Manerheimo išsakytą mintį, valstybė turi užtikrinti tokią savo piliečių gyvenimo gerovę, kad ją būtų verta ginti.

Ko gero, Suomijoje šios minties laikomasi. Vertinant pagal sociologinį laimės indekso reitingą, Suomija

FINLAND AND SWEDEN
READY TO JOIN NATO

Putino agresija prieš Ukrainą buvo paskutinė riba, po kurios Suomija įstojo į Šiaurės gynybos aljansą. NATO rytinio flango siena pailgėjo dvigubai.

pripažinta pačia laimingiausia šalimi net aštuonis kartus, pradedant 2018 metais. Vertinant atsižvelgiama į tokius kriterijus, kaip BVP gyventojui, socialinis palaikymas, vidutinė gyvenimo trukmė, pasirinkimo laisvė, socialiniai ryšiai, korupcijos lygis.

Kitame reitinge, sudarytame „Forbes“, vertinamas šalių sveikumo lygis. Nustatant šį indeksą, atsižvelgiama ne tik į demografinius, bet ir į ekologinius veiksnius: užterštumo lygį, oro švarą, geriamojo vandens prieinamumą ir pan. Suomija šiame vertinime užima trečiąją vietą.

Tačiau nereikia ir oficialių rodiklių. Apsilankius Tūkstančio ežerų šalyje, neapleidžia pojūtis, kad esi saugioje, ramioje vietoje. Visuomenės sveikumą apsprendžia ir kiekvieno suomio tvarkingumas bei sąžiningumas. Sakoma, kad suomis geriau išeis į gatvę

nuogas, nei ką nors pavogs. Nusikalstamumo lygis čia žemas. Įstatymus dažniausia pažeidžia migrantai iš Trečiojo pasaulio šalių. Šiaip policijos viešose vietose beveik nematyti, tačiau prireikus jie veikia operatyviai ir profesionaliai. Atskleidžiama apie 80 proc. įvykdytų nusikalstamų veikų.

Be to, Suomijoje labai mažai jaučiamas socialinis susiskaidymas – skirtumas tarp pačias didžiausias ir pačias mažiausias pajamas gaunančių piliečių labai nedidelis (beje, pradedant 1990-aisiais,

valstybės tarnautojų skaičius pradėtas optimizuoti ir sumažintas beveik du kartus). Taip pat itin mažai žmonių gyvena žemiau skurdo ribos – kiek daugiau nei 3 procentai. Palyginimui: kaimyninėje rusijoje, kur gausu gamtinių išteklių, žemiau skurdo ribos gyvena nuo penktadalio iki ketvirtadalio gyventojų. Bet daugelis jų įtikinti, kad vargšai – ne jie, o „mokesčiais apkrauti suomiai, kuriuos dabar dar engia ir NATO“.

Tipinis atlyginimas Suomijoje siekia apie 3,7–4,5 tūkst. eurų atskaičius mokesčius – tai užtikrina orų gyvenimo lygį. Bet svarbiausia, jog patys suomiai yra ne popieriniai patriotai. Labai charakteringa vieno jų mintis: „Aš myliu savo žemę, ežerus, miškus ir uogas.“ Tai skamba gyviau nei visi gerovės ir pilietiškumo indeksai, kartu paėmus. ■

Suomiai gali suteikti NATO specifinių žinių, pavyzdžiui, arktinių karinių veiksmų patirties.

„BURŽUAZINIŲ LIKUČIAI“ DAR

N

Vieno iš žinomiausių Lietuvos laisvės kovotojų – Dainavos partizanų apygardos vado Liongino Baliukevičiaus-Dzūko 100-ųjų gimimo metinių proga istorikas Algis Kašėta kartu su Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru parengė ir skaitytojams pristatė naują knygos „Partizano Liongino Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštis“ leidimą. Malonu pažymėti, kad atnaujinant knygą reikšmingais darbais prisidėjo Lietuvos kariuomenės žurnalo KARYS dizainerė Aistė Lapinskaitė ir redaktorius Dalius Žygelis.

Pateikiame A. Kašėtos, suradusio L. Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštį ir vėliau jį parengusio spaudai, komentarus bei kelio-lika iš knygos nuosekliai atrinktų ištraukų, iliustruojančių L. Baliukevičiaus-Dzūko gyvenimo ir kovos kelią, jo apmąstymus apie Lietuvą, apie gyvenimo ir kovos prasmę.

NACIONALISTŲ TAIP GREIT EPASIBAIGS!

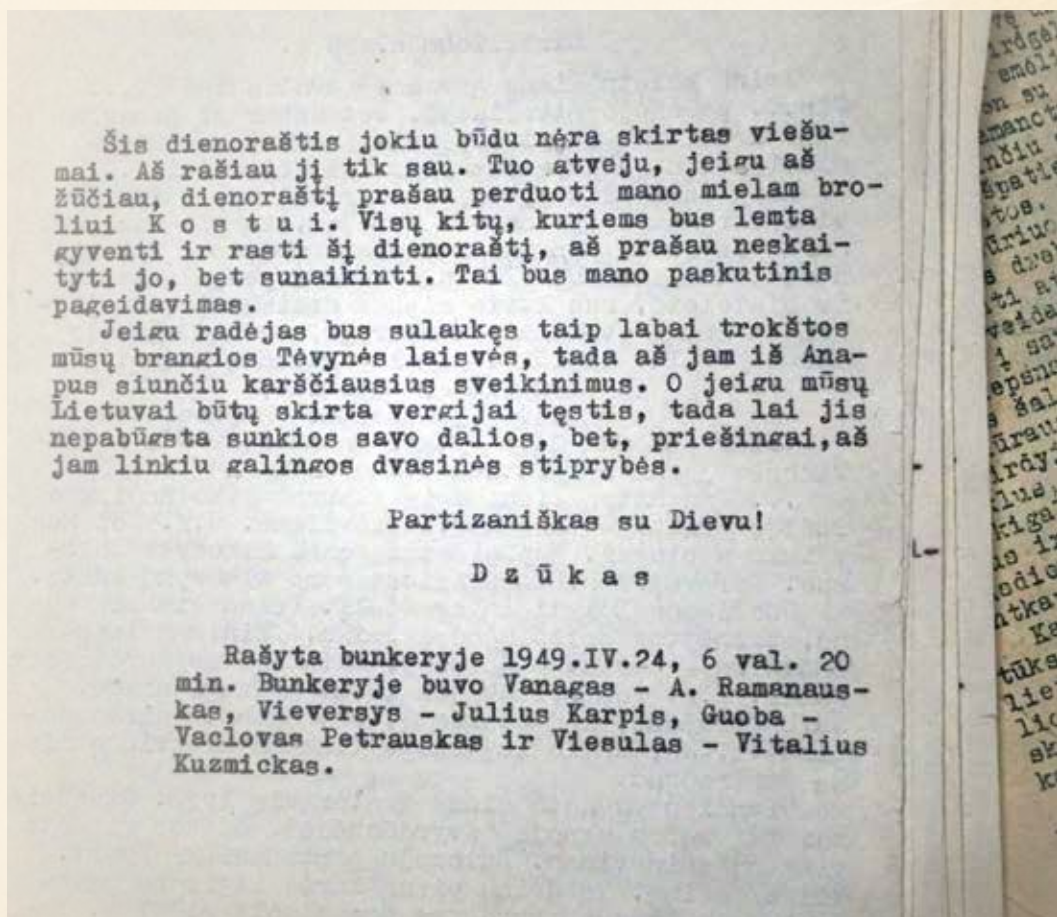
Lionginas Baliukevičius-Dzūkas dienoraštį partizaninio karo metu rašė nuo 1948 m. birželio 23-iosios. Paskutinis įrašas – 1949 m. birželio 6 diena. Knygos sudarytojas A. Kašėta dienoraštį surado 1991 m. KGB archyve, Adolfo Ramanausko-Vanago byloje. „Iš kai kurių nuorodų okupacinėje spaudoje buvau susidaręs nuomonę, kad kažkoks Liongino Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštis egzistavo ir buvo pakliuvęs į kagėbistų rankas. Tik ramybės nedavė klausimas: ar jis išliko, ar buvo sunaikintas. Todėl buvo neapsakomas džiaugsmas dienoraštį surasti. Jis buvo išspausdintas ant nedidelių, pusės A4 formato, lapelių, kurie buvo sudėti į voką, įklijuotą viename iš paskutinių A. Ramanausko-Vanago bylos tomų“, – prisimena A. Kašėta.

Kitas klausimas, kaip dienoraštis pateko į sovietų saugumiečių rankas. Tikslaus atsakymo nėra arba tas atsakymas dar nerastas, bet, A. Kašėtos nuomone, didžiausia tikimybė yra ta, kad tai įvyko 1949 m. rugsėjo 23 d., kai Alytaus MGB pagal savo agentų pranešimus Kalesninkų miške (Alytaus aps.) aptiko ir šturmavo Dainavos apygardos štabo bunkerį. Dzūko bunkeryje tuo metu

nebuvo; jis buvo išėjęs inspektuoti partizanų dalinių, tačiau bunkeryje nakvojo du partizanai – Kazimieras Pyplys-Mažytis ir Juozas Makarevičius-Žilvitis, kurie kautynių metu (rus. *при активном вооружённом сопротивлении*) žuvo (apie tai rašyta

2023 m. KARYJE Nr. 3). Labiausiai tikėtina, kad po bunkerio šturmo saugumiečiai ir surado *Dzūko* dienoraštį, kuris vėliau buvo pridėtas prie *Vanago* bylos.

Vienas iš dienoraščio įrašų skamba tarytum jo autoriaus testamentas.

Ar nekilo minčių paraidžiui įvykdyti dienoraščio autoriaus testamento? A. Kašėtos atsakymas vienareikšmiškas: „*Skaitydamas dienoraštį, supranti, kad Dzūkas rašo ne tik sau. Jis liudija, jis palieka žinią. O mes, gavę tą žinią, turime perduoti toliau – jau laisvos Lietuvos, už kurią kovojo ir žuvo Dzūkas, žmonėms. Dienoraštis vertingas istorine, literatūrine, emocine, faktologine prasmėmis. Negalima tokio dokumento laikyti užrakinto archyve.*“

Dienoraštis

1948 metai. Birželio 23 d.

Prieš keletą dienų gavau iš brolio laišką... Jis... pažadėjo atvažiuoti, bet dabar aš pradedu bijoti dėl jo. O jeigu jį čia, kaime, kas atpažins? Jeigu sučiups rusai ir istrebiteliai?..

Kaip pasikeitė gyvenimas. Prisimeinu, kaip mes visi dar namie gyvenom... turėjom, ko tik norėjom. Karas ir rusai sunaikino viską. Dabar mes tik benamiai kampininkai. Aš turiu nuosavybėje automatą ir pistoletą, nuo kurio niekad nesiskiriu, brolis – keletą knygų svetimame kambaryje, vargšė mama ir dėdė – Urale.

<...>

Jau antra diena klausom Miko nupirkto radijo. Kol kas veikia neblogai. Nepaprastai sunku klausytis Ankaros. Barškėjimas, tarškėjimas daro klausymą sunkų.

Ruošiamės leisti laikraštėlį. Vedamasis bus mano, parašytas prieš mėnesį laiko. (Minimas laikraštėlis „Laisvės varpas“, Dainavos apygardos organas, – red. past.) Popieriaus jau labai nedaug turime. *Žaibą* prašėme, kad atsiųstų, bet apie tą nieko negirdėti. Jo, *Rugio* ir *Vanago* laukiam kiekvieną dieną pasirodant.

Šiandien ūkanota diena ir tarpais lyja. Savo dienoraštį rašau „žvyrbuo-bėje“. Kažkur girdėti piemenų dainavimas. Dainuoja partizaniską (prt. *Vilko*) dainą. Tą dainą pirmą kartą išgirdau pavasarį prie Nemuno, vykdamas pas *Ažuolį* (1947 m. balandį, – red. past.). Iš tada ėjusį šiandien jau nėra *Jūrininko*, *Gandro*, *Vaitkaus*, *Ažuolaičio*, *Pakšto*.

Pas *Ažuolį* vyko pirmas didžiulis (?)

Dainavos apygardos vadų sąskrydis. Atmintinos dienos Punios šile – „šaulių salėj“ (taip buvo vadinamas bunkeris, kuriame mes posėdžiavom). Tada mes tris dienas vis vakarais susirinkdavome į tą bunkerį. Čia buvo ir daugiau pažįstamų: *Klevas* (Subačius), *Aras* (Petrauskas), na, ir pats *Ažuolis*. Pas *Ažuolį* jautėmės kaip pas tikrą vadą. Mes visi tikom vadintis jo vaikais. Nuo to laiko, kai aš jį mačiau Alytuje, jis buvo žymiai pasenęs. Turbūt kad su barzda. Rankas buvo apsibintavęs. Sako, egzemą turėjęs. *Gandras* vėliau man pasakojo (jau po *Ažuolio* žuvimo), kad *Ažuolis* mane pažino dar iš ankstesnių laikų.

Nuo to laiko jau metai praslinko. Dabar ten *Tėvukas* sėkmingai tvarkosi. Tik tų žuvimų, žuvimų... Bet kur jų nėra?!

Lygiai prieš trejus metus – 1945 m. vasarą – sėdėjau belaisvių lageryje, Brno mieste. Ir vis tik nors tai buvo ir belaisvių lageris, bet aš ten buvau įsitaęs kaip namie. Žinoma, tik lagerio negalima lyginti su namais. Maistas ten buvo puikus, nes aš buvau vyriausia galva maisto aprūpinime: prižiūrėjau gal penkias virtuves. Bet ten trūko laisvės, ir dėl to trūko visko. Kaip šiandien atsimenu, kaip dažnai sėdėdavau prie spygliuotos lagerio tvoros ir godžiai žiūrėjau į gatvėje vykstantį laisvą gyvenimą. Tada pro mano akis praslinkdavo gražiai, elegantiškai apsivilkę čekės, jaunos merginos... Ir krūtinėje kažkas virdavo. Kildavo nepaprastas ilgesys tėvynės, pažįstamų vietų, draugų, merginų. Ach, kokios žavingos čekaitės atrodydavo! Prieš mūsų lagerį stovėjo keli dideli namai. Juose buvo pilna gyventojų. Pirmame aukšte gyveno graži mergina, ir aš dažnai per tvorą žiūrėdavau į jos lan-

gą. Mūsų akys dažnai susitikdavo. Bet argi čekaitei gali rūpėti kažkoks balta jūrininko uniforma apsivilkęs belaisvis.

Niekas negali įsivaizduoti, kaip yra brangi laisvė belaisviui. Visos mūsų kalbos sukdavosi tik apie tai. Mes tiesiog fantazuodavom.

Tada mes patekom į lagerį apie 12, o gal ir daugiau lietuvių. Mūsų didžiausiai laimei, visi patekom į virtuvę

Dainavos apygardos vadų sąskrydis Punios šile 1947 m. balandžio 25 d. Iš kairės pirmoje eilėje (prigulė): Stasys Raklevičius-Myslinčius ir Albertas Perminas-Jūrininkas; antroje eilėje: Jonas Jakubavičius-Rugys, Vytautas Subačius-Klevas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas ir Vincas Juozaitis-Vyturys; trečioje eilėje: Mykolas Petrauskas-Aras, Vaclovas Voveris-Žaibas, Juozas Puškorius-Girinis, Dominykas Jėčys-Ažuolis, Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Vaclovas Kavaliauskas-Juodvarnis, Jonas Kučinskas-Spyruoklis, Kostas Šimelevičius-Gandras.

iš pat pirmos dienos. O aš tapau net „viršininku“. Tad ir mūsų būklė buvo nepalyginamai geresnė negu visų kitų belaisvių. Tačiau vokiečiams buvo blogai. Kokios jų eilės stovėdavo ties mūsų virtuvėmis ir prašydavo duonos! Nieko daugiau, tik duonos. Už tai galėjai gauti laikrodžius, fotoaparatus, auksinius žiedus ir t. t. Išdidieji vokiečių karininkai pasidarė tokie maži prie

mūsų virtuvės po to, kai pabadavo keletą dienų.

Tame lageryje išbuvau apie tris mėnesius. Paskiau mus iškėlė į sveltimšalių lagerį. Ten buvo jau blogiau. Susitikom tokį K. ir dar vieną lietuvį, kuris jau buvo spėjęs pamiršti lietuvių kalbą. Bet, pabuvęs su mumis, vėl pradėjo kaip reikiant kalbėti.

Paskui išvažiavom į Vengriją, Bu-

dapeštą. Lageris buvo pilnas bjaurių rusų, su kuriais mes niekaip negalėjome sugyventi. Lageris stovėjo ant Dunojaus kranto.

Dar vėliau kelionė ant vagono stogo per visą Vengriją, Rumuniją, Moldaviją... Jei kada turėsiu ūpo, būtinai reikėtų aprašyti visą tą kelionę.

Šiandien užteks rašyti. Reikia tiesti anteną ir klausyti radijo.

Lionginas Baliukevičius-Dzūkas gimė 1925 m. sausio 1 d. Alytuje. 1934 m. pradėjo lankyti Alytaus valstybinę gimnaziją. Nuo vaikystės buvo judrus, labai mėgo sportą, buvo gimnazijos krepšinio ir futbolo komandų narys, aktyviai dalyvavo gimnazijos šaulių ir skautų veikloje.

Bręstančios asmenybės negalėjo neveikti prasidėję istoriniai kataklizmai – pirmoji sovietinė okupacija, ypač 1941-ųjų birželio trėmimai, kurie skaudžiai palietė ne vieną jų šeimos draugą. Vokiečių okupacijos metais L. Baliukevičius priklausė pagrindinei Lietuvos laisvės armijos (LLA) organizacijai. Baigęs gimnaziją, 1942 m. Lionginas įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto Medicinos skyrių. Čia studijavo tik metus – 1943-ųjų pavasarį vokiečių okupacinė valdžia universitetą uždarė. Lionginas grįžo į Alytų.

1944 m. pavasarį – generolo Povilo Plechavičiaus suburtos Lietuvos vietinės rinktinės karys. Vokiečiams rinktinę išformavus, 1944 m. vasarą įstojo į Tėvynės apsaugos rinktinę (TAR), kurios sudėtyje Žemaitijoje kovėsi prieš Raudonąją armiją. 1944 m. rudenį kartu su kitais TAR kariais vokiečių buvo išsiųstas į tuometinę Čekoslovakiją aerodromų apsaugai. 1945 m. gegužės 15 d. jis, kaip vokiečių kariuomenės eilinis, pateko į rusų nelaisvę. Dar metus buvo likimo blaškomas po įvairius belaisvių lagerius Čekijoje, Vengrijoje. Pabėgęs iš daugeliu belaisvių kapinėmis tapusių Ukrainos Donbaso anglių šachtų, 1946 m. vasaros pradžioje fiziškai išsekęs pagaliau parsigavo į gimtinę. 1946 m. liepą bandė sugrįžti studijuoti į Kauno valstybinį Vytauto Didžiojo universitetą, bet jo prašymas buvo atmestas.

1946 m. rugpjūtį Lionginas Baliukevičius įstojo į Lietuvos partizanų gretas. 1946 m. rugsėjo 1 d. jis tapo Dainavos apygardos Geležinio Vilko grupės eiliniu kovotoju slapyvardžiu *Dzūkas*. Šiuo slapyvardžiu jis naudojosi visą savo ginkluoto pasipriešinimo prieš sovietų okupaciją kovos laiką. *Dzūko* slapyvardžiu jis naudojosi ir 1948–1949 m. rašydamas autentišką ir unikalų Lietuvos partizanų kovas liudijantį „Partizano *Dzūko* dienoraštį“.

L. Baliukevičius buvo tikras idealistas, besąlygiškai atsidavęs vieningam tikslui – Lietuvos nepriklausomybės atgavimui. Kartu jis buvo blaivaus proto, kritiškai mąstantis, analizuojantis problemas, ieškantis sprendimų laisvės kovotojas, todėl partizanų vadovybė jam skyrė vis aukštesnes pareigas: 1947 m. Geležinio Vilko grupės štabo viršininkas, nuo 1947 m. rugsėjo iki 1949 m. gegužės – Dainavos apygardos vado adjutantas, nuo 1949 m. gegužės – Dainavos apygardos vadas, be to, pagrindinių laikraščių „Laisvės varpas“ ir „Dainavos partizanas“ redaktorius.

L. Baliukevičius-Dzūkas žuvo 1950 m. birželio 24 d. Leipalingio ir Merkinės valsčių sandūroje Žaliamiškyje įrengtame bunkeryje okupacinių-represinių organizacijų vykdytos karinės operacijos metu. Dar 1948 m. lapkričio 10 d. L. Baliukevičius-Dzūkas savo dienoraštyje rašė: „Aš jaučiu, jog aš savo kraštą pamilstu vis labiau ir labiau. Jeigu man šiandien kas pasiūlytų laisvę Amerikoj, aš neišvažiuočiau. Geriau žūti čia garbingai kovojant, negu rankas sudėjus laukti kažko iš kažkur nukrintant. Pagaliau mūsų kraujas nenueis veltui. Mes turėsime teisę visiems žiūrėti tiesiai į akis, nes mes savo tėvynės neapleidom. Na, ir kas gi mus nugalės, jei mes mirti nebijom, jeigu mes nugalėjome ir mirtį.“

Išsami L. Baliukevičiaus-Dzūko biografija publikuota 2025 m. KARYJE Nr. 1.

1948 metai. Birželio 24 d.

Bjaurus lietus, kuris jau tęsiasi antra diena, pagadino man visai nuotaiką. Mūsų bunkeris padarytas senose žvyriaus duobėse ir ant lubų uždėtas nedidelis sluoksnis žemių. Dabar, kada pradėjo lyti, pro šitas lubas kaip pro rėtį vanduo varva ant mūsų galvų, „lovų“, popierių. Ant antrame „aukšte“ esančios lovos išdėstom visas šeiminių atneštas lėkštes, puodelius, bliūdelius. Pamažu sušlampa visos lubos, nuplyšta popierius. Apie 1 val. naktį nukraustau pagalves ir antkloides į pirmą „aukštą“.

Tačiau bunkeryje „gražiau“ pasidarė, kai apie 2 val. nakties į bunkerį įvirto šlapi *Rugys*, *Šarūnas* ir *Bevardis*. *Žaibas* neatėjo. Jo kol kas niekur negalima surasti. Šiaip taip sulaukėm ryto. Aš nemiegojau: užleidau vietą atvykusiems. Šiandien bunkeryje kaip tvarte. Pilna visur šlapių popierių, vanduo vis tebevarva. Prie viso to prisidėjo tas, kad pradėjom spausdinti laikraštėlį. Taigi 6 vyrai 2x5 bunkerėlyje, vos galima būti. Taip tvanku ir drėgna!

Aš jau nuo pat ryto būnu lauke. Negaliu „atlaikyti“ bunkerio oro. Pro tarpiais pasižiūriu į dangų ir mintyse prašau Dievą, kad tik bent daugiau nelytų. Bet kur tau – visas dangus apdengtas storu pilkų debesų sluoksniu ir protarpiais purkšvoja smulkus lietus.

<...>

1948 metai. Rugsėjo 7 d.

<...> Vakarykštė ir ši diena man primena pirmas švelniąsias rudens dienas. Dangus truputį ūkanotas, ir oras toks vėsus, malonus. Ypatingai gražu, kai baigiasi diena. Atrodo, lyg tai būtų paskutinis atsisveikinimas su vasara. Šios dienos kažkaip veikia mano nuotaiką. Mane nuteikia truputį melancholiškai. Vėl kyla prisiminimai, ir darosi gaila praėjusių gražių dienų... Norėtusi, rodos, mokytis, dar ko nors daugiau pasiekti. Ach, šitos gražiosios, ramiosios ir kartu tokiu liūdnumu dvelkiančios dienos! O galbūt tik man jos tokios liūdnos!.. Aš bandau šias dienas palyginti su praėjusio gyvenimo dienomis, ieškau praityje panašių. Prisimenu Vidzgirio miške matytus vaizdus nuo didelio kalno. Iš

jo matyti aplink besidriekią mišką ir tarp jų vingiuojąs Nemunas. Gražios Alytaus apylinkės, Kaunas šventadienio vakarą, Graco kalnai, Donbaso šachtos, Ukrainos lygumos ir niūri gamta – visa tai šiandien taip gražu atrodo ir taip toli, nepasiekiamo... Net tos prakeiktos Ukrainos šachtos šiandien lyg būtų pridengtos ne tokiu niūriu šydu. Rodos, ir dabar girdžiu tas ukrainiečių moterų vyriškais balsais traukiamas dainas. Jos yra savotiškai gražios, liūdnos ir sunkios, kaip ir visas gyvenimas tų, kurie tame krašte gyvena. Daug per šias dienas ateina man į galvą dingusių praeties vaizdų. Ir visi jie gražūs ir tokie brangūs. Nejauci,

kaip širdį nejučiomis suspaudžia: bėga laikas, bėga jaunystė, bėga meilė – viskas bėga... Prieš mus nežinia, ir baisi nežinia. Tie anglosaksiškieji diplomatai Maskvoje sprendžia milijonų likimą. Vargiai ar jie mus (čia turiu galvoje ne tik partizanus ir Lietuvą, bet ir visą Rytų Europą) prisimena. Jie tikriausiai nepasidalina sferomis, o kuo galim rūpėti mes? Svarbu, kad imperiškasis britų liūtas nesuliesėtų, kad doleris būtų tvirtas... Nenoriu aš tokios bjaurios prozos – ji nesiderina su šitomis gražiomis dienomis.

Žaibą, matyt, taip pat panašios nuotaikos užklumpa. Mes su juo prisimenam, kad jau esam vyrai:

Kovos draugai Lionginas Baliukevičius-Dzūkas (kairėje) ir Vaclovas Voveris-Žaibas. 1947 m. vasara.

man 23 metai, jam – 26. Nejučiomis subrendom. Subrendom per anksti – su šautuvu, su pavojais. Nejaugi mes jau vyrai? Rodos, dar taip neseniai buvom vaikai, gimnazistai. Kaip tas laikas bėga! Ketveri metai nuo tos dienos, kai apleidau Lietuvą. Po to viskas susimaišė. Kareivio duona, kelionės, nuotykių, belaisvių lageriai – vienu žodžiu, gyvenimo kratynys. Ir vėl Lietuvoj... Bet jau nebe ta Lietuva, žmonės tarytum nebe tie, pažįstamų beveik nėra, o draugai – jie visi dingę. Užteks prisiminimais gyventi, nors tai labai gera.

1948 metai. Rugsėjo 20 d.

<...> Juo ilgiau būnu užsidaręs bunkeryje, juo daugiau jaučiu šito užsidarymo pasekmes. Norisi bent kurį laiką laisvam pabūti, t. y. paklajoti po kaimus. Aš dabar įsivaizduoju, koks sunkus turi būti vienuoliškas gyvenimas ir kaip sunku jaunam užsidaryti. Aš esu iš prigimties aistringas charakterio. To, žinoma, niekam neparodau. Mane daugiau laiko „šaltu anglu“. Deja, tie, kurie taip sako, labai apsirinka. Po šaltumo dvelkiančia išvaizda slepiasi tokia karšta širdis, kokia retai besutinkama...

... Svarbiausias dalykas, kad bent šiandien pirtis būtų iškūrenta. Tada nusipraustumėm, pasikeistumėm baltinius, o tai jau būtų laimė mūsų gyvenime ...

... Mūsų visų tikslas yra išlaikyti partizaninį judėjimą tokį, kad apie jį galėtų atsiliepti tik su pagarba. Gaila, kad dar vis atsiranda dėmių, tamsių dėmių, kurios mus juodina. Tas, kuris gerai pažįsta Lietuvą, jos būdą, jos istoriją, jos kančias, – tas supras ir mus. Mes taip daug kartais kenčiame. Žmogus nesi geležinis (ir geležis per trumpą laiką surūdija, sutrupa) ir todėl kartais pradėdi dvejoti, argi neišsėks mūsų jėgos? Kas iš tos Lietuvos, jeigu ji nustos geriausios savo dalies (turiu galvoje ne tik partizanus)? Kas bus iš jos, jeigu, atėjus lemiamam momentui, nebus kam jos prikelti, išgydyti?.. Gal vėl atsiras smulkūs žmogeliai su savo politiniais „kromeliais“, su savo politinėmis rietenomis, pradės mus auklėti su devizu: „Tas nevertas laisvės, kas negina jos“... Liūdna tai pasaka, o jos

galo dar nematyti. Tiek to. Šiandien atgabens popierių ir vėl leisime „Laisvės Varpą“. Tegul siunta aziatas, o mes dar pakovosim!

„Buržuazinių nacionalistų likučiai“ dar taip greit nepasibaigs!

1948 metai. Rugsėjo 22 d.

<...> Palengva atslenka vakaras. Liūdna ir nuobodu. Nepajutau, kaip praėjo pavasaris ir vasara. Vėl prasidės ruduo, o po jo ateis žiema, pavasaris, vasara... *Tempora fugaces...* Širdyje šiandien taip tuščia... Mane vėl apima melancholija, apatija. Taip pasiilgau gyvenimo: ramaus, pilno, o čia... Čia negali būti jokios apatijos, jokių svajonių, bet kova. Kova kasdien žiauresnė, slaptesnė. Čia negalima svajoti, nes žūsi. Būk gudrus, atidus, budrus ir klastingas, tada gyvensi. Būtų gerai, kad taip užsimirštum, bet aš taip negaliu.

Vakar sužinojau apie mamą ir dėdę. Jie abu seni ir negauna darbo. Sakė, kad jie dabar ten elgetauja. Mama rašė, kad ji per dieną tesurinkusi pusę maišelio bulvių. Kas bus su jais, kai ateis žiema? K. studijuoti toliau negali. Jis taip pat neturi jokių lėšų pragyvenimui. Taigi nėra jokios kalbos, kad jis kuo nors pagelbėtų mamai.

1948 metai. Spalio 6 d.

Rašyti dienoraštį mažai turiu laiko. *Vanagas* su *Rimvydu* išvyko susitikti su Tauro apygardos vadu. Nuo jų išvykimo praėjo daugiau kaip mėnesis laiko. Kelionėje jis kelis kartus parašė. Tauro apygardos vadas žuvo. *Vanagas* su *Rimvydu* persiskyrė. *Vanagas* išvyko toliau ir parvyks negreit.

Dirbu vienas su *Vieversiu*. Išleidom keletą numerių „Laisvės Varpo“. Jau netoli žiema. Reikia ieškoti bunkeriu vietos. Jau trečia žiema, o rodos, kad nuo praeities mane skiria milžiniški amžiai. Argi gali būti, kad aš tada gyvenau? Viešpatie, kokia sunki dalia. Nenoriu dejuoti, verkšlenti, bet bent sau galiu pasakyti, jog partizano dalia yra sunki.

Šiandien aš vienas. *Vieversys* su *Geniu* nunešė spaudą. Bunkeryje radijas groja kažkokią prancūzišką šansonetę. Buvau išlipęs į lauką. Aplinkui gili tyła. Vėl prasidės mėnesienos. Šiandien mėnulis jau pjautuvo dydžio.

Ar gali kas įsivaizduoti, kad viduryje šitų laukų yra bunkeris, kuriame radijas groja prancūzišką dainušką?..

Rugio mūsų tarpe jau nėra. Vargšas žuvo, ir žuvo per išdavimą. Buvo pas žmogų užsisakęs batelius seseriai į Uralus. Tas žmogus jį išdavė, atsi-veddamas pas save rusus. Kas dabar jį pakeis? Kito tokio nėra. Ten liks spraga...

<...>

1948 metai. Spalio 19 d.

Bunkeryje aš vienas. Vakar visą naktį lijo lietus, ir aš skaičiau vokišką romaną apie vyrą ir moterį, kurie buvo artistai, tačiau savo laimę pagaliau rado pradėję dirbti žemę. Žemė ir vaikai – aukščiausias tikslas, dėl ko suprato, jog verta gyventi. Žinoma, tai neturi nieko bendro su mūsų gyvenimu. Mes visiškai kiti žmonės. Mes turim tik vieną tikslą, tik vieną idėją – Laisvą Lietuvą, o visa kita išnyko. Taip, taip, šeima, vaikai... Kažin ar bus mums lemta sukurti šeimas? Aš galvoju apie save. Man vis dažniau kyla apie tai mintys, bet... Jeigu ne šis „bet“, galbūt tada ir būtų galima. Tame „bet“ paslėpti didžiausi mano vidaus sunkumai.

<...>

1948 metai. Spalio 29 d.

<...> Sėdžiu jau kelinta diena sename bunkeryje pas *Žaibą*. Šį bunkerį kasiau ir aš maždaug prieš pusantų metų. Dabar iš jo pasidarė tikra ola. Sienos apipuvusios ir supeliję popieriai nusiplėšinėję. Bunkeryje spingsi žibalinė lempa, kuri nepaprastai rūkšta. Visos bunkerio lubos nuo dūmų pajuodusios. Sakytum, tikras karceris.

Taigi ta „naujoji vieta“, dėl kurios aš čia atvykau, nesiduoda surandama. Be paties *Žaibo* nieko negalima pradėti. Yra padarytas vienas bunkeris, bet apie jo patogumą reikėtų dar pagalvoti. Devyni žmonės negalime kartu gyventi, o ypačiai žiemos metu. Vienas dalykas, daugybė pėdsakų, o be to, sunkus maisto pristatymas.

Ištisas dienas galvoju, kaip čia mums įsikurti. Laimingi tie, kurie per daug nesirūpina ateitimi. Aš negaliu. Nuo to, kaip mes įsitaisysime, priklausys ir visas mūsų darbo sėkmingumas.

Aš vis galvoju sudaryti atskirą spaudos ir propagandos skyrių. Galbūt tada darbas eitų sklandžiau. Atsidėtum vienam darbui, tuomet būtų žymiai lengviau, ir pats darbas kitoks...
<...>

1948 metai. Lapkričio 10 d.

<...> Taigi, kurgi dingę jie, kurie anksčiau skiepijo mums tėvynės meilę, kurie ugdė mummyse drąsą, kurie skelbė, jog malonu yra už tėvynę mirti? Nejaugi tai buvo tik tuščios statinės skambėjimas, ir daugiau nieko?.. Mūsų poetas teisinasi, jog jis norįs išlaikyti savo kūrybą, savo šeimą. Bet juk yra aukštesnių idealų! Žinoma, galbūt mes nepajėgiami suprasti jo poetinių „polėkių“. Tačiau yra žinoma, jog kaimas visada už tėvynę kovojo. Jis neklausė, kaip jam bus už tai atlyginta. Kai tėvynei kas nors grasindavo, kaimas išeidavo su savo tyra, paprasta ir kieta lietuviška širdimi kovoti. Jis žinojo, jog

priešą reikia mušti, na, ir jį mušė – vyžoti savanoriai ir dabartiniai partizanai.

Aš dažnai pagalvoju, kas gi Tu esi, mano Tėvyne? Kodėl tavo vaikai tokie keisti, tokie savotiškai užsispyrę? Iš kur toji didelė pasipriešinimo jėga teka?

Aš jaučiu, jog aš savo kraštą pamilstu vis labiau ir labiau. Jeigu man šiandien kas pasiūlytų laisvę Amerikoje, aš neišvažiuočiau. Geriau žūti čia garbingai kovojant, negu rankas sudėjus laukti kažko iš kažkur nukrintant. Pagaliau mūsų kraujas nenueis veltui. Mes turėsime teisę visiems žiūrėti tiesiai į akis, nes mes savo tėvynės neapleidom. Na, ir kas gi mus nugalės, jei mes mirti nebijom, jeigu mes nugalėjome ir mirtį.

Bunkeryje visi miega. Tik aš vienas budžiu su savo nesibaigiančiomis svajonėmis. Mintys kaip paukščiai skraido, ir į krūtinę įsilieja karštos bangos...

1948 metai. Gruodžio 23 d.

<...> Ryt Kūčios... Penktos Kūčios, kurias aš praleidžiu, Dievas žino kaip.

1944 m. Kūčių visai nešvenčiau. Graco aerodrome ėjau sargybą. Buvo žvaigždėtas dangus, ir, į jį žiūrėdamas, maščiau apie toli likusią Lietuvą ir namiškius.

1945 m. per Kūčias kroviau anglis Donbase. 1946 m. dieną prieš Kūčias išdavė mūsų bunkerį. Mes su *Žaibu* keletą valandų prieš išsikraustėm į gretimą bunkerį. Dieną jau liepsnojo trobesiai. Išlipęs iš bunkerio ir matydamas dūmus, aš iš pradžių pagalvoju, kad dūmai rūksta iš šeiminių dūminės pirkios. Pasirodo, kad ten rūko sudegęs kluonas. Tada žuvo *Nykštaitis*, *Raktas*, *Lordas* ir *Vytenis*. Lygiai dveji metai praėjo nuo to laiko. Mes su *Žaibu* tada ėjom visą naktį. Kaip tik pralaviravom pro rusus. Miegojom sename bunkerėlyje. Rytojau

Autentiškas partizanų bunkerio vidus. Fotografiuota MGB.

dieną išsiprausėm ir Kūčias valgėm pas O. (dabar suimta ir sėdi kalėjime).

1947 m. Kūčias praleidau Šiluose.

Ir štai 1948 m. Šį kartą nutarėme Kūčias valgyti mūsų bunkerioje.

1949 metai. Sausio 14 d.

<...> Mūsų šitas miško kampas tikra, anot rusų, „banditų“ landynė. Jau kelias dienas dviejuose bunkeriuose

būna apie 13–14 žmonių. Joks žmogus nenujaučia, kad čia, po žemėmis, tiek daug gyvų būtybių knibžda. Keista kartais, kai pagalvoji: štai žmonės viršuj važinėja, malkas kerta ir nieko nenujaučia. Apie mūsų bunkerį tikras jovalynas. Neseniai apie tris ištisas dienas kaimiečiai ant bunkerio lubų pjovė medžius. Kai su kaladėmis važiuodavo per angą, atrodydavo, kad

net anga gali įlūžti.

„Balsavimų“ dieną iškėlėm į viršų vokiečių pėstininkų skeveldrinę miną. Tai „draugams“. Pas save bunkerioje turime lygiai tokias pačias dvi minas. Atrodo, jog mūsų taip pigiai nepaims.

1949 metai. Vasario 16 d.

Šiandien Nepriklausomybės šventė – Vasario 16-oji. Tautos nepriklau-

somumas ir suverenumas „užtikrintas“ Vorkutoje arba gerai, labai gerai maskuotame bunkeryje. Kur Atlanto Charta? Radijo komentatoriai rimtu, pamokomu ir išdidžiu balsu aiškina, esą Vakarų valstybės matančios ir žinančios apie viską, kas čia darosi, ir jos, aišku, atnešančios išvadavimą, bet dabar... dabar dar reikia laukti, nes dar neatėjęs laikas. Kai dėl Lietuvos bylos,

tai jos esą taip pat dabar negalima liesti; vėliau, galbūt po karo...

1949 metai. Kovo 24 d.

<...> Kiek idiotų, kriminalistų, išsigimėlių, išsekvotojų, prostitučių ir bukapročių atneš šitie prakeikti metai Lietuvai! Kai kas sako, jog bolševikinės okupacijos metai ir kovos užgrūdins tautą. Plienas, girdi, liks. Galbūt liks tokių kaip plienas, kurie lydėsi ir grūdinosi šioje kovoje. Bet tokių bus nedaug. Daug plieno kovoje bus sunaudota. Liks daug daug surūdijusios ir iškraiptytos geležies gabalų, o dar daugiau liks molio. Štai įrodymas. Geriausia tautos dalis kovoja ir miršta arba baigia savo dienas ištrėmime ir kalėjimuose. Kovoja visi idealistai, gražiausias tautos žiedas, nebijąs už savo tėviškę galvą paguldyti. Kovoja ir žūsta, nes nėra kovos be aukų, lygiai kaip nėra laisvės be kovos ir pasišventimo. Lieka bailiai, pataikūnai, girtuokliai, bevaliai bolševikinio aparato klapčukai, kombinatoriai, veidmainiai... Šie lieka visi. Tik ne visi liks tie, kurie kovojo už tėvynę ir visų likusiųjų gyvybę...

Užtenka pažvelgti į partizanines kovas. Kiek buvo vyrų kaip ažuolų ir drąsių kaip liūtų pirmomis dienomis! Iš tų šiandien savo tarpe tik vieną kitą tematome. Prieš akis slenka ir slenka žuvusiųjų veidai. Kiek jų daug! Ištisis mirusiųjų pasaulis. Kas supras ir aprašys šitą pasaulyje dar negirdėtą karžygiškumą? Ar ateitis mokės įvertinti šių žmonių karžygiškumą? Dalis tautos supras, bet bus tokių, kurie visa tai su purvais sumaišys. Šliužams arų nesuprasti! Per daug jie prie purvo ir mėšlo pripratę, kad galėtų ką nors kil-

Kazimieraičio rinktinės Geležinio Vilko grupės partizanai.

Iš kairės pirmoje eilėje (priklaupę): Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas, Jonas Turskas-Kudirka, Jonas Radžiūnas-Burokas, neatpažintas kovotojas, Petras Savickas-Kregždė, neatpažintas kovotojas, Vaclovas Petrauskas-Guoba; antroje eilėje: Gabrielius Turskas-Biliūnas, neatpažintas kovotojas, Viktoras Kazlauskas-Vanagas, Vaclovas Voveris-Žaibas, Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Alfonsas Grabavičius-Uosis, neatpažintas kovotojas; trečioje eilėje: Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, Vladas Gavelis-Banadas, Julius Makarevičius-Varpas; ketvirtoje eilėje antras Boleslovas Stankevičius-Sakalas, kiti neatpažinti partizanai.
1948 m. žiema.

nesnio vertinti. Parazitas gali tik imti, bet ne duoti. <...>

1949 metai. Balandžio 17 d.

<...> Grįžę randam bunkeryje merginą. Ji atnešė velykinių lauktuvių. *Tėvukas* ant primuso verda kiaušinius.

Tai, vadinasi, rytoj Velykos. Och, jūs Velykos, šviesios ir džiaugsmingos Velykos, kur dingot jūs!

Na, bet ar tai pirmos tokios Velykos? Jau daug tokių Velykų praleidau.

Taip, tai ne tos Velykos, kokių taip laukdavau, namie būdamas. Kažkur labai toli liko tos džiaugsmingosios Velykos namuose, kad viskas atrodo kaip sapnas, kaip vien gražus vaizduotės padarinys...

Nėra nei tėvo, nei mamos, nei dėdės. Tėvą žemė pas save pasiėmė. Gal mes netrukus pasimatysim, galbūt mes ten laimingesni būsime?

Kokios tavo, mamyte, Velykos nesvetinguose Uraluose? Tu verki, gailiai verki, mus prisimini... Kokia sunki tavo, motin, dalia, koks negailestingas sūnus aš turėjau būti, kad tave į tokį vargą įstūmiau! Mama, tu mano mama, bet ką gi aš turėjau padaryti? Vienas Dievas težino, ar aš teisingai pasielgiau, tačiau dėl tavo likimo aš nuolat jaučiu sąžinės graužimą...

<...>

Kiaušiniai jau išvirė, ir *Tėvukas* užgesina primusą. Nuo vidurnakčio pradėsime švęsti. *Tėvukas* pasiima maldaknygę ir kviečia pasimelsti.

Mano mintys toli nuo maldų. Jos kaip paukštės tai šen, tai ten šmėkščioja, bet niekur nenuptia... Baigus maldas, sugiedam tautos himną ir sėdam prie „stalo“.

Pas *Tėvuką* gerokai prisibadavom. Jo kruopos ir pašvinkę lašiniai įgriso iki gyvo kaulo. Tad dabar merginos atneštus skanumynus tašom, net ausys linksta.

1949 metai. Balandžio 29 d.

4 val. ryto. Saulė dar nepatekėjus. Rytuose dangus šviesiai rausvas. Dar pusvalandis – išlįs ir saulė. Kol jos nėra – šalta.

Aštuoniese dienavojom K. miške. Jau antra diena, kaip kasame bunkerį ir dar nebaigėme. Naktį kasti yra nepaprastai kvaila. Badau kastuvu žemę

ir vis į tą pačią vietą pataikau. Bet ir taip sunku kasti. Šlapias molis iščiulpia visas mūsų jėgas. Molis limpa prie kastuvų, kurie kaskart vis sunkesni darosi ir vis labiau lenkia prie žemės. Su pavydu prisimenam šilų partizanus, kuriems bunkerį iškasti vieni juokai, nes visur smėlis kaip vanduo.

Pagaliau pro eglį liemenis pasirodo didelis ugninis saulės skritulys. Graži ta saulė. O aš anksčiau niekad nepastebėdavau jos grožio.

Paukščiai visais balsais jau traukia sutartinę. Ir gegutė kažkur toli kukuoja. Pirmą kartą šį pavasarį ją užgirstu. Sakoma, kas turi pinigų gegutei užkavus, tam visus metus jų nestigs. O aš dabar jų turiu.

Girdėti, kaip kaime be pertraukos gieda gaidžiai. Kaimas jau keliasi. Gi mums dabar prasideda „naktis“. Per visą naktį pakasėjus, norisi prigulti. Mano draugai jau miega. Šalia manęs kūrenasi nedidelis laužas. Jo liepsna veikia migdančiai, kad aš vos išlaikau plunksnakotį. Bet miegoti dar per šalta. <...>

Jau trečia diena, kaip mano brolis Rainys (jį dar *Tabaku* vadina) partizanas. Antra diena, kaip jis padeda kasti bunkerį. Sunkios, oi sunkios jam bus pirmos partizanavimo dienos. Iš pradžių, tiesa, linksma ir įdomu būna. Viskas nauja, neįprasta, viskas stebina. Bet praeina viena kita savaitė, ir kiekvienas naujokas pradeda galvoti. Aš irgi kadaise galvodavau apie savo tolesnį likimą, apie galimą mirtį. Bet paskui įsilieji į naują gyvenimą ir galvoji mažiau. Kas bus – tas bus. Prasideda tarytum azartinis lošimas, į kurį palengva įsitrauki su kūnu ir su siela.

1949 metai. Gegužės 3 d.

<...> Visur ir visais laikais buvo kalbama apie pasiaukojimą, tačiau darbais įrodyti pasiaukojimą yra didelis dalykas. „Tepajaučia kiekvienas pasiaukojimo didingumą...“ – sakoma mūsų LLKS kreipimesi į kovotojus. Kas moka pilnai ir šventai pasiaukoti, tas, aš laikau, yra laimingas žmogus, nes jis nugalėjo save, t. y. didžiausią kliūtį pasaulyje; todėl jis jaučia tikrą laimę, tikrą pasiaukojimo, kančios saldumą, didingumą, ir visa tai jį iškelia aukščiau kitų.

Šioje kovoje aš matau tik vieną vienintelį tikslą – laisvę arba mirtį. Bet mirtis nėra visada pilnas pasiaukojimas. Aš noriu ir stengiuosi eiti pilno pasiaukojimo keliu, bet, deja, tebesu tik pusiaukelėje. Jau daug ir daug ko išsižadėjau, tačiau dar toli gražu ne visko. Aš vis dar tebesu prisirišęs prie savo asmeninių patogumų, prie savęs... Na, aš nemoku to rašalu išreikšti... <...>

1949 metai. Gegužės 8 d.

Lygiai prieš ketverius metus, tą patį mėnesį ir dieną, Čekoslovakijoje patekau rusams į nelaisvę. Atmintina diena, ir aš jos, kol gyvas būsiu, neužmiršiu...

...Saulė, rodos, dar buvo nepatekėjusi, kai mes iš vieno nedidelio Čekoslovakijos miestuko pradėjome trauktis Prahos link pasiduoti amerikiečiams.

Aušo puikus rytas. Dangus, žydras kaip rugiagėlė, žadėjo puikią dieną. Buvo gana šalta, ir mes vilkėjome milinėmis. Truputį virpėjome nuo šalčio ir paskubomis rijome cigarečių dūmus.

– *Los! Abmarch!* – skambėjo kietai ir griežtai feldfelbių komandos.

Mes, dauguma lietuvių, važiovome gurguolėmis kartu su vengrais. Susidarė ilgiausia kolona, bet į priekį judėjome tvarkingai, be jokio grūdimosi. Privažiavom puikų asfaltuotą kelią. Tai autostrada, jungianti Prahą ir Brno.

Arkliams vienas malonumas traukti sunkias gurguoles tokiu keliu. Mes dairėmės į šalis. Čekoslovakija – kultūringas ir civilizuotas kraštas. Tai matai iš pirmo žvilgsnio.

Koks bus toliau mano ir mūsų visų likimas? Kažkas turėjo įvykti neįprasto. Pro šalį nuolat zujo lengvosios mašinos, ropojo šarvuočiai, tankai, tarškė motociklai, sunkvežimiai...

Na, dabar gaus rusiai per nosį, nes vokiečiai jau sugniuždyti. Taip tada daugumas galvojo. Anglai ir amerikiečiai, padedami likusios vokiečių kariuomenės dalies, pradės naują karą. Ir tai turėjo būti, kaip mes galvojome, neilgas karas... Skaičiovome mėnesius ir sakėme, jog greit pateksime į savo išsiilgtą tėvynę. Vyruose įsižiebė atsiminimai, visi pradėjo gyventi tėviškės vaizdais, išgyventais pergyvenimais, kūrė ateities planus... Aš galvojau apie paliktus

namus, namiškius. Kažin ar jie gyvi?..

Po gero pusvalandžio visos viltys sudužo...

Pro šalį pralėkė nepaprastu greičiu kelios lengvosios mašinelės. Netrukus praūžė keli motociklai su priekabom. Visi buvo paskendę savuose atsiminimuose, tad į pravažiuojančius nekreipė per daug dėmesio. Staiga vėl pralėkė keli motociklai su kažkokiais baltais skudurais ant stiebų.

– Rusai! – staiga riktelėjo kažkur lietuviškai, ir aš staiga iš pilkų kalinių milinių ir bintuotų kojų atpažinau dar Lietuvoje taip dažnai matytus raudonarmiečius.

Keli mūsų puskarininkiai nusikeikė ir sugriežė dantimis. Visi buvo balti kaip drobė. Turbūt ir aš toks buvau. Visi vieną akimirką pamatė, kas mūsų netolimoje ateityje laukia.

– Mums galas, vyrai, – tyliai ištarė Petras P.

O pro mus jau riedėjo dideli grubiai nukalti tankai, iš kurių kyšojo mongoliški nešvarūs, pikti veidai.

– *Voina kaput!* – nuolat šaukė mums rusai.

Vengrai, iškėlė rankas, sveikino mongolus. Mes paskubomis sumėtėme į balą pistoletus. Dienoraštį suplėšiau ir pabėriau ant kelio. Žiūronus sviedžiau į akmenį. Vokiečiai plėšė antpečius, pasižymėjimo ženklus ir t. t.

Apie pasipriešinimą negalvojome, nes nebuvo prasmės. Visur buvo pilna „nenugalimosios“. Kad bent civilinius drabužius turėtume, tada gal lengviau būtų laviruoti. Bet ir drabužiai turi mažai reikšmės, jei nėra atitinkamų dokumentų.

Mongolai pradėjo knistis po mūsų gurguoles. Triaukščiai rusiški keiksmai skambėjo be paliovos...

Tuo metu atsitiko tikra tragikomedija. Ore zvimbė keliasdešimt tarybinių bombonešių. Mongolai pradėjo šaudyti į viršų žaliomis ir raudonomis raketomis, bet tarybiniai lakūnai tarytum nepastebėjo saviškių signalų. Pasigirdo ausį režiantis švilpimas.

– Bombarduojal!

Vos spėjome užbėgti už kažkokio namo kampo ir sugriūti vienas ant kito, kai pasigirdo pirmųjų bombų sproginimai. Viena bomba sprogo per keletą metrų nuo mūsų. Pradėjo byrėti

stiklai. Girdėti ir sužeistųjų dejavimas. Rusai dar bandė duoti ženklus raketomis, tačiau iš lėktuvų sprogstamųjų ir padegamųjų bombų serijos byra be paliovos. Keiksmi su vaitojimais maišėsi išvien.

– Kas per velniava?! – galvojam mes.
– Kodėl rusai saviškius bombarduoja?..

Ant plento liepsnojo uždegti sunkvežimiai su amunicija. Sprogimai kurtino ausis. Arkliai su gurguolėmis kaip pašėlę lakstė po laukus. Daug jų krito.

Pagalčiau lėktuvas nuskrido. Tik dabar pastebėjome pakelėje gulinius užmuštuosius. Daugiausia tai tie patys rusai. Vienam ruseliui skeveldra sužeidė galvą. Jis plovė ją baloje ir, skuduru apsirišęs, numojo į viską ranka. Kažkoks ukrainietis aiškino, jog jiems dažnai tenka nuo saviškių, kai priešakiniai fronto daliniai greitai pasistumia pirmyn.

Šito netikėto bombardavimo įspūdį pakeitė kiti įspūdžiai. Rusai su keiksmiais, grūmodami kumščiais, grąžino mus ant kelio.

– *Kuryt u tebia jest?*

– *Davai časy!*

– *Ur, ur, ur, ur!*.. – apspitę mus, lojo raudonieji.

– Ko jie nori, po velnių! – galvojau, nesuprasdamas jų mekenimo. Vienas parodė į ranką. Aha, jie laikrodžių reikalavo. Kurie spėjo, tie paslėpė, gi kitiems tuojau nuo rankų numovė. Iš manęs taip pat norėjo paimti, bet aš pasakiau, kad neturiu, ir parodžiau rankas.

– Kitas jau paėmė, – pasakiau.

– *Vrioš!*.. *mat... mat!* – ir tuojau apkrėtė.

Vienas, taip bekrėsdamas, laikrodžio kišenėlėje rado vieną 8 mm šovinį.

– *Gde revolver, pistolet?.. mat...*

mat...! – šoko ant manęs su kumščiais rusai. Pradėjau aiškintis, teisintis, kad pistoletą atidaviau, tik šitas šovinėlis netyčia užsiliko.

– *Ty vlasoviec?*

– Ne, lietuvis.

Rodžiau rusui savo studijų knygelę ir lietuvišką pasą ir pastebėjau, kad šis visiškai analfabetas. Gerai pataikiau! Ruskis susiglumijo, pamatęs geltonais viršeliais studijų knygelę, ir, kažką sumurmėjęs, nuėjo.

Pažiūrėjus išilgai plento, vaizdas kaip didžiausiam turguj.

– *Snimai sapagi... davai časy...* –

aidėjo visuose kampuose.

Taip visus apkrėtę, rusai liepė mums grįžti autostrada atgal. Paaiškino, kad kažkur pakeliui būsiąs lageris. Pasiėmę kuprines, žygiavome atgal. Mūsiškiai aptiko gurguoles su maistu. Prisikrovėm į katiliukus marmelado, sviesto, medaus ir, taip apsirūpinę maistu, traukėm tolyn.

Keliu nenutrūkstama srove važiuo rusiškos tanketės. Tai tikros „tačenkos“ – mažos, iškrypusios. Jose patrankos keli sviediniai maišėsi su, matyt, kažkur pavogtais moteriškais bateliais, pusbačiais, čemodanais...

„Tačenkos“ riedėjo be jokios tvarkos, viena kitą pralenkdamos. Sunkvežimiai dėl tokios netvarkos negalėjo pravažiuoti. Šoferiai keikė vežimais važiuojančius kareivius, grūmojo jiems kumščiais.

– *Argi čia kariuomenė?* – nustebęs pats savęs klausiau. Jokios tvarkos, jokios drausmės, atrodė, kad galvijų

banda Azija veržiasi į pasakų šalis. Proletarai skuba pasiplėšti. Kas pirmesnis, tas geresnį grobį ras.

Mūsų adresu, be abejo, grūmojimų ir keiksmų netrūko. Mes, lietuviai, susitarėm rusiškai neatsakinėti. O rusiškai prakalbėti pavojinga, nes tuojau „vlasovcu“ palaikys. „Vlasovcu“ likimą iškalbingai rodė pakelėse gulį lavonai. Taip į kiekvieno ruso paklausimą atsakydavome:

– *Verstehe nicht.*

– *Ech ty, prakliatjy niemec!* – nusi-keikdavo vis mongolai, išgirdę vokišką atsakymą.

Iš kiekvieno ruso dvelkė gili neapykanta vokiečiams. Ji lygiai teko ir mums. Mes stengėmės visi būti drauge ir kalbėti retai ir pašnibždomis, kad neįtartų lietuviais esant.

Palengva prie rusiškų keiksmų, tardymų bei grasinimų pripratome ir per daug dėmesio nekreipėme. Mus stebino rusiškų lozungų gausumas ant sunkvežimių:

– *Vperiod na Berlyn!*

– *Smert niemieckim zachvatčikam!*

Ir taip toliau...

Kažkokiam miestelyje prie bažnyčios šventoriaus ant žalios vejų sugulėm pailsėti. Girtas rusas ko neužjojo ant mūsų. Sprukom į šalį. Mūsų laimei, atsirado kitas rusas, kuris įtūžusį girtą jojiką nuvijo šalin.

Į bažnyčią ėjo kunigas. Išgirdęs kalbant svetima kalba, sustojo ir pradėjo mus klausinėti. Sužinojęs, kad mes lietuviai, nustebo, kodėl mes prieš komunistus kovojome. Pasitikėdami mes kunigui papasakojome, kas įvyko Lietuvoje 1941 metais. Kunigas jokių būdu nenorėjo tikėti. Juk

tarybų rusija – tai demokratinė šalis. Toks atsakymas mus lyg verdančiu vandeniu apipylė. Štai tau ir kunigas: komunizme demokratiją žiūrėjo! Tuos kunigo žodžius aš dar ir dabar puikiai atsimenu. Atsimenu jo susižavėjimą raudonąja armija. Manau, jog dabar tas kunigas jau visiškai kitokios nuomonės. Taip, čekai dabar pamatys, kas yra komunizmas. Jie tikėjo pasaka, o dabar išgyvena juodą tikrovę, be jokių spalvų, be pagražinimų.

Tai buvo įspūdinga kelionė į Brno miestą. Brno mieste čekai mus apmėtė akmenimis ir lazdomis, nes mes buvome traktuojami kaip vokiečiai. Mums, lietuviams, sunku buvo iškęsti tokią panieką už tai, kad kovojome su didžiausiais savo tėvynės priešais – bolševikais. Fašistai padarė daug nuostolių, bet jokiū būdu ne tiek, kiek tie, kurie šiandien demokratijos vardu taiką „gina“ ir yra SNO nariai.

Ką gi turėjo lietuvis pasirinkti, jeigu ne kovą? Juk mes žinom, kas įvyko Rainingi miškelyje, Pravieniškėse. Gal mes turėjome padėti komunistams kovoti prieš vokiečius, kad vėl panašūs dalykai kartotųsi? Jokiū būdu ne! Vokietis mums toli gražu ne brolis, bet bolševikas buvo ir bus pats didžiausias priešas.

Argi ne ironiškas likimas tų lietuvių, kurie vokiškosios okupacijos metu nuoširdžiai stjo kovon prieš bolševizmą? Galbūt tie lietuviai buvo naivūs politikai, tikėdami, kad, kovojant prieš bolševizmą, galima dėtis į sąjungą su vokiečiu, – pagaliau ir su pačiu velniu, nes ir šis nėra toks baisus kaip bolševikas. Jie troško atsimokėti, atkeršyti už 1941 metų aukas, o visa kita prieš tai nublanko. Šių lietuvių tarpe buvau ir aš...

Plechavičiaus batalionai ir vadina-moji karo mokykla Marijampolėje – tai puikiausias ano meto lietuviškojo jaunimo nuotaikų veidrodis. Kas privertė

jaunuolius taip gausiai stoti į Vietinės rinktinės eiles? Gal meilė Hitleriui, o gal prisirišimas prie „faterliando“?. Deja, nei Hitlerininkų šunaujai čia virė taip pat neapykanta, bet ją nustelbė dar didesnė neapykanta bolševizmui. Kas gali pasmerkti tokius jaunuolius, kurių buvo tūkstančiai? Kas gali pasakyti, kad jie buvo hitlerininkai, nors galbūt ir prisidėjo prie vokiečių vedamos kovos? Kodėl lietuviai nestojo į SS legionus ir kodėl vokiečiams nepavyko suformuoti gausių SS pulkų Lietuvoje, kaip kad jie tai padarė Latvijoje ir Estijoje? Bet ir estai, ir latviai buvo tūkstantį kartų teisūs, nes kur jie galėjo dingti, kai komunistinis žvėris jau buvo ant jų tėvynės slenksčio. Visi į Vakarus išbėgti negalėjo, o likti ir pasiduoti akiai komunistinei tironijai buvo daugiau negu beprasmiška. Prieš niekšus bolševikus gali nekovoti tik tas, kuris pats niekšas yra.

Pabaltijiečiai galbūt buvo menki politikai. Jie nemokėjo pirkti ir parduoti savo tėvynės. Jie nemokėjo prekiauti savo jausmais. Užtat jie buvo geri kariai, kurie pavojui ištikus nebijojo paguldyti savo galvų už tėvynę.

Ta moralinė [skriauda], kurią mes patyrėme Brno mieste, kaip žaizda degino krūtinę. Bolševikinis žvėris triumfavo, o mes... mes buvome laikomi „kariniais nusikaltėliais“! Čekai spjaudė į belaisvius, bet apspjovė patys save. Jie dabar tikriausiai tai pajuto. Žinoma, jie nepažino bolševikų, bet užtat dabar žinos, kad dažnai pasmerkti yra labai lengva. Nesmerkime lengvabūdiškai kitų, kad patys nebūtume pasmerkti...

1949 metai. Gegužės 12 d.

Šiandien vos ne vos pabaigėme kasti antrą bunkerį. Visa laimė, kad galėjome dirbti dienos metu. Vidaus dar „neišbudavojom“, nes negavome lentų. Žemėms išžarstyti panaudojom dar vieną „patobulinimą“ – šūpelį, kuriuo lyginamos pievos.

Bunkerio maskavimas tuo tarpu labai blogas, mat su šūpeliu išsausėm didžiausius kelius. Gi šitoje vietoje visur auga gėlės ir želia žolė. Maskavom sausais pernykščiais lapais. Tokios lapais maskuotos vietos skiriasi nuo bendro paviršiaus, ir įgudusi akis

tuoju pastebės tokį nenormalumą. Rudenį, kada lapai kris, čia bus pirmos rūšies bunkeris. Tuo tarpu juokais visi siūlo ant bunkerio pasėti žirnių ar pasodinti jurginų, gvazdikų... *Viesulas* pasiūlė ant bunkerio viršaus padaryti balą ir šalia pririšti kiaulę. Po tokio „pasiūlymo“ visi plyšta juokais.

Bunkeris didelis. Mes jį vadiname „sale“. Na, ir ką gi, mūsų sąlygomis tai tikra salė – 3,5 m ilgio, 2,5 m pločio ir apie 1,8 m aukščio. Kai aš prisimenu, kokius bunkerius anksčiau partizanai kasdavo, tai dabar padaryta didžiulė pažanga. Ištisa evoliucija.

Dar 1946 metais dažniausiai buvo kasami „kiauliniai“ bunkeriai, kuriuose galima tik sėdėti, o pro angą reikia tiesiog šliaužte šliaužti. Tada apie jokus patogumus nebuvo galvojama ir buvo tenkinamasi tik landynėmis-slėptuvėmis, kuriose buvo tik miegama. „Ventiliacijos“, arba „dišnykai“, kaip margėnai vadina, tada buvo praduriamos paprasta plona lazda, dėl to visada trūkdavo oro. Būdavo atsitikimų, kad, pavyzdžiui, rusams apsistojus sodyboje, kur įrengtas bunkeris, partizanai dėl oro trūkumo netekdavo sąmonės. Bunkeris, kuriame gyvenome pereitą žiemą, buvo puikus vien tik dėl savo „ventiliacijų“. Neatidarius angos, jame buvo galima būti ištisas dienas.

Dabar partizanai daugiausia kasa didelius (žinant mūsų partizanavimo sąlygas, tikrai didelius) bunkerius. Juose jau nereikia ropomis šliaužioti, ir stačiam vieną kitą žingsnį galima žengti. Atsirado staliukai, suoliukai, šiukšlių dėžės ir kt. *Kregždė* ir *Bevardis* bunkerių įrengimu pralenkė visus.

Bet ne visur partizanai gali iškasti gilius bunkerius. Apie Simną ir daugelyje Tauro apygardos vietų greitai pasiekiamas vanduo. Tokioj Balbieršgirėj, atrodo, neįmanoma padoresnį bunkerį įsirengti...

Būtų įdomus dalykas, jeigu kada nors išleistų knygą vien apie tai, kaip partizanai kasdavo bunkerius. Kiek panaudota įvairiausių gudrybių, kiek parodyta savotiško išradingumo!.. XX amžiuje žmogus gyvena žemėn įsiknišęs! Kombinuočiausios angos, įvairiausi maskavimo būdai. Ir kur tik partizanai neturėjo įsirengę bunkerių! Turbūt nėra jau tokių vietų. Bunkeriai po tvartu,

Mikas Babrauskas-Vaišvilkas* (kairėje)
su Lionginu Baliukevičiumi-Dzūku.
1949 m. vasara.

* Būdamas ryšininku Mikas Babrauskas turėjo *Adručno* slapyvardį, o įstojęs į partizanų gretas tapo partizanu *Vaišvilku*.

po klijimo grendymu, po sąšlavynu ar skiedrynu, po malkinėm, avidėse, paukštidėse, raistuose įkastose statinėse, dvigubos sienos, dvigubos palėpės, po krosnimis, po slenkščiais... Į vienus bunkerius reikia lįsti pro duonkepį, į kitus – užpečkiau... Fantastiškai atsiveriančios sienos, balkiai, šulai...

Bunkeriai prie upelių, mergaičių darželiuose, krūmuose, javų laukuose, prie keliukų, vieškelių, bulvių duobėse, kapinėse, šventoriuose, šuliniuose ir prie šulinių, bažnytkaimiuose... Visur ir visur bunkeriai, pradedant „šilais“, kur dar ir dabar partizanai gyvena atviruose bunkeriuose, ir baigiant lygumomis, kur bunkeriai visiškai slapti, kur ant bunkerio užpila daugiau kaip vieno metro sluoksnį žemės, kur angos durėlės tokios storos ir sunkios, kad jas gali tik keli vyrai iškelti...

Įdomi bunkerių istorija. Kas ją žino, tas žino, kaip sunku buvo kovoti. Ir vis dėlto kovojo!

Šiandien jau mažai liko tokių bunkerių įrengimo būdų, kurių nežinotų MVD. Tai vis išdavikų ir provokatorių darbai. Tačiau kad ir kiek žino MVD bunkerių rengimo būdų, vis tik labai retais atsitikimais kratų metu bunkerius randa, jei išdavikas ar provokatorius bei šnipas neišduoda ir neatveda rusų prie pat angos.

1949 metai. Gegužės 16 d.

„Vasarvietėje“ sužinojom, kad netoli Nemuno ir jo kaimynų pastebėti pasalaujantieji rusai. Apie tai mums pranešė mūsų slapukai. Mus ši žinia gerokai nustebino, nes rusai čia paskutinį kartą pasalavo daugiau kaip prieš metus laiko. Tiesa, vieną kartą žiemą, sunaikinus dvi mūsų vadavietes, rusai taip pat čia buvo pasisukę, tikėdamiesi užėiti ant mūsų pėdsakų. Bet daugiau niekad jų čia nebuvo. Vadinas, čia turėjo kažkas mus susekti. Tačiau užverbuotų šnipų iš aplinkinių gyventojų mes nesitikim. Pasalos tokioje vietoje – keistas dalykas. Nejaugi čia dar atsiliepia „Kapsa“ ir „Vilnius“ išdavystės? O gal mane kas iš aplinkinių gyventojų pastebėjęs pranešė MVD? Mano ypatinga žymė – rudi plaukai – yra pakankamai ryški, kad rusai iš pranešimo susigaudytų, kas čia toks pasirodė ir koku tikslu. Reikės

būti atsargesniems.

Buvau susitikęs su *Audrūnu*. Savaitė prieš susitikimą *Vanagas*, *Rainys* ir aš buvome jam pasiuntę laiškus ir oficialų raštą, kviesdami pereiti dirbti pas mus, į pogrindį. *Audrūnas* sutiko, tik dar bandys savo tėvus iškraustyti į Kauną. Palikti senus tėvus – tai didelė auka, bet turėjome pareikalauti iš jo ir šios aukos, norėdami pastatyti savo apygardą vėl ant kojų.

Audrūnas man papasakojo, jog jis kartais net norėdavęs, kad jo tėvus ištremtų, – tada jam kelias būtų atviras, galėtų nesiskaityti su savo išsišifravimu, gi tėvai tokiu atveju jo nekaltintų.

Aš pilnai suprantu jo tą vidujinį išgyvenimą – kovą su savimi, kovą tarp pareigos sustiprinti mūsų sąjūdį ir meilės senūčiams savo tėvams. Kai kam galbūt labai žiauru atrodys linkėti savo tėvams ištrėmimo, bet lai pagalvoja tas apie sielą, visomis jėgomis trokštančią prisidėti prie kovos su aršiausiais tėvynės priešais, ir kada to negalima įvykdyti, kančia pasidaro labai didelė. Atsisakyti tėviškės, kada ji reikalauja tavo pagalbos, ir atsisakyti tėvų – tai du skirtingi dalykai. Ir Hugo nedaug tokių kontrastų davė savo romanuose.

Sutarėm dieną, kada *Audrūnas* galutinai pas mus atvyks. *Audrūnas* norėjo, kad susitikimas kiek vėliau įvyktų, bet mes negalime laukti, nes reikia dirbti, o, be to, kiekvienu momentu jį gali suimti. Įduodu jam 3 600 rb nupirkti dar vieną radijo aparatą, rašomąją mašinėlę ir kt.

Atsiveikindamas pastebėjau, kad *Audrūnas* giliai atsiduso.

– Na L[iongina], – pasakė jis man, – pradėsim naują gyvenimą.

– Pradėsim... – atsakiau ir pagalvojau, kad jis, kaip ir daugumas jaunų partizanų, o ypač iš inteligentų tarpo, neišvengs sunkios vidujinės kovos, sunkių apmąstymo valandėlių. Aš mačiau tai iš jo akių, iš gilaus atodūsio supratau, kad jis eina lyg į ešafotą.

„Sudiev, gyvenime! Kad ir koks bjaurus anksčiau tu buvai, bet vis tik gyvybė pulsavo gyslose. O dabar... dabar Dievas žino...“ – įskaitau aš *Audrūno* akyse.

– Tik, žiūrėk, bunkeriuvi gerą vietą parink, – atsigręžęs dar pasakė jis man.

– Hm... pamatysim...

1949 metai. Gegužės 16 d.

Posėdis – šaltu oficialumu dvelkiantis žodis. Jį ištarus, prisimeni nejučiom senus archyvus, nuobodžiais raštais ir bylom apkrautus stalus, prisimeni dulketas sales ir įvairiausio plauko plunksnagraužius su nublizgintomis alkūnėmis... Posėdis... ir matau prieš save ant nosies galo pakabintus akinius, girdžiu popieriaus šnabždesį ir monotonišką skaitančiojo balsą... Posėdžio metu būtinai turi marinti miegas: mat jau tokia atmosfera... Mūsų posėdis vyko visiškai kitomis sąlygomis... Dulketos salės nebuvo, ir ją atstojo miškas, kuriame buvo pilna įkyrių uodų, nuo kurių puolimo visi gynėsi medžio šakutėmis. Nebuvo čia per daug ir popieriaus, bylų, raštų... Tik tiek, kiek planšetėje kas atsinešė. O kiek jų ten galėjo būti, lengva įsivaizduoti, jeigu kiekvienoje planšetėje buvo pilna šovinių, apkabų, granatų, vaistų, kai kurių asmeninių dalykėlių, nuotraukų... Raštams ir byloms vietos nebuvo. Visa tai tilpo galvoje. Tik *Vanagas* atsinešė kuprinę, prigrūstą popierių.

Posėdį atidarė ir jam pirmininkavo *Vanagas*. Aš ir *Diemedis* sekretoriavo. Posėdis truko dvi dienas. Pirmąją dieną buvo aiškunami LLKS Tarybos nutarimai bei naujieji organizaciniai potvarkiai. Naktį visi miegoti lauke nepasiliekam, nes netoli mongolai, atvažiuavę su 30 sunkvežimių, krėtė aplinkinius kaimus ir krūmynus. Apie kratas sužinojome tik per pietus.

Posėdžiaudami stengiamės kalbėti ir laikytis kiek galima tyliau. Kelis kartus pirmąją dieną buvo paskelbtas lyg ir aliarmo stovis. Subrašėjęs šakoms, visi griebdavomės už ginklų. Laimė, kad mongolams neatėjo į galvą krėsti šito miško. Priešingu atveju būtume sunkiai išvengę ugnies.

Sekančią dieną buvo ramu. Prasidejo apygardos vado rinkimai. Tiesa, iš pradžių buvo renkamas Sr. atstovas į Vyr. Vadovybę. Kandidatai į Ap[pygardos] V[ado] postą buvo trise: *Rimvydas*, *Diemedis* ir aš. *Diemedžio* kandidatūra savaime atkrita, nes be jo nebuvo kito asmens, kuris galėtų vadovauti Šarūno rinkinei. Slaptu balsavimu ApV buvau išrinktas aš. Taip pat man buvo pavesta laikinai

eiti ir Kazimieraičio r[į]n[ktinės] V[ado] pareigas. Šarūno rŅV liko *Diemedis*, Dzūkų rŅV – *Balandis*.

Palietę visą eilę klausimų, sustatėm protokolą, pasakėm baigiamąsias kalbas ir išsiskirstėm.

Taigi dabar aš pustrėčio šimto gyvų ir apie tūkstančio žuvusių partizanų vadas, gyvųjų ir žuvusiųjų „valdovas“... Nuo manęs pareis visas apygardos veikimas, ant manęs guls visa atsakomybė, ir jeigu atsiras kaltinimai, tai man galbūt jų bus šimtai.

<...>

Kas gali pasakyti, kad partizanams tvarkyti nereikia diplomatijos. Oi reikia, ir dar kiek reikia! Čia laisvai susirinkę vyrai, ne taip kaip kariuomenėje. Priežiūros nėra, o jų charakteriai labai

spalvingi, kieti. Visi ne kartą žiūrėjo mirčiai į akis. Mirti jie nebijo, tai ko jie bijos daugiau? Todėl reikia mokėti prie jų priėti ir juos valdyti.

1949 metai. Birželio 6 d.

<...> Į mano vidų įsismelkė lengvas nerimas. Iš kur jis – nežinau. Juk jokio pavojaus nėra. Priešingai – čia taip ramu. O tas nerimas mane visada apima, kai būna ramu, kai neturi darbo. Kaip koks neprašytas, įkyrus svečias jis visada trukdo mano ramybę. Nuotaika tada kažkokia suniukusi. Sėdžiu, rodos, galvoju, bet mintys nieko nesiekia. Beprasmiškai stebiu vėjo judinamas šakas, girdžiu, kaip kažkur ūkininkai šnekasi... Toks jau gyvenimas. Ant sielos užgulė kažkokia sunki našta,

tarytum su krauju suaugo melancholija. Sunku atodūsiu noriu visu tuo atsikratyti, bet nejmanoma. Per šešerius metus suaugo toji melancholija su visomis mano širdies skaidulomis...

Šiandien baigiau skaityti Tolstojaus „Prisikėlimą“ ir apysaką „Kaukaze“. Koks puikus rašytojas ir kokios geros, malonios jo knygos! Autoriaus jau seniai nėra gyvo, o jo knygos liks gyvos amžinai...

* * *

Tai paskutinis įrašas L. Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštyje. Labai simbolinis, tarsi apibendrinantis ir jo dienoraščio tolesnį likimą – „...autoriaus jau seniai nėra gyvo, o jo knygos liks gyvos amžinai...“ ■

Parengė Dalius Žygelis

Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondų nuotr.

Ramūno Vaitkaus pieš.

Išgalvotas ideologinis pagrindas

Ivano IV Rūsčiojo politiniai planai turėjo tvirtą ideologinį pagrindą. Juos įkvėpė ir motyvavo XVI a. viduryje rusijos visuomenėje vyravusios mitinės, religinės ir pseudoistorinės idėjos, pateisinančios maskvos ekspansiją – veržimąsi į kaimynines šalis. Tverės šventikas sukūrė vadinamąją Prūso teoriją, aiškinančią, kad maskvos valdovai yra kilę iš Augusto Oktaviano brolio Prūso. Ši teorija greitai buvo panaudota užsienio politikai pagrįsti. Ivanas IV ėmė reikalauti jį, kaip tiesioginį Prūso įpėdinį, pripažinti Livonijos, net Lietuvos ir Lenkijos paveldėtoju. 1577 m. Ivanas IV apie tai rašė savo laiške Steponui Batorui, jis pasakojo, kad Prūsas, įkūręs dar ir Gdanską, Torūnę ir Marienburgą, yra Riuriko protėvis. Dar nuo 1548 m. tarp Ivano IV ir Lietuvos vyko ginčas dėl titulo „caras“ vartojimo, nes jis, manyta, galėjo reikšti pretenzijas į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) žemes. Nuo 1558 m. Ivanas IV pradėjo titulotis ir Livonijos valdovu. Negana to, kad raštuose Ivanas IV save vadino Livonijos tėvonijos valdovu, jis, nepaisydamas LDK protestų, titulavosi ir Smolensko bei Polocko kunigaikščiu. Galima teigti, kad Ivanas IV Baltijos regione turėjo milžiniškų planų. Jie derinosi su tradicine rusijos vykdoma skverbimosi į Lietuvos žemes politika. Šie planai neapsiribojo vien siekiu priėti prie neužšalusių Baltijos uostų. Maskva neslėpė norų užimti ir LDK žemes, 1548 m. derybose pareiškusi, kad rusijos ir Lietuvos siena yra Berezinos krantai, o 1563 m. reikalavusi jau ir Kyjivo, Volynės, Podolės bei Livonijos bei Kuršo.

Šaltinis: ANTANAITIS, Kastytis. Lietuvos kariuomenė Livonijos karo kampanijose 1578–1581 m. *Karo archyvas XX*, 2002.